

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Liber VI. Non Occides.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

pro fratribus, ac dictis nepotibus; etiam si male
facultates suas, adierit obligatio: ut in simili
patet, & filio, non multo ante dictum est.
Quoad affirmamus de fratre, affirmamus de foro-
re, & filio, non multo ante dictum est. Quoad
danda illi alimenta (alimenta, inquam, nam
legem Molinam tract. 2. de iust. disp. 2.2. §. 5. causa
patet, lege Molinam respicitur tuus frater, soror à ma-
trone aliusce labori, & industria, posse ad tempus
resistere, utrummodo fame non pereant ab illis subtra-
hantur, ne dubium sit.

Obicitur ergo, fratri, quæ verbi gratia, in pro-
prio familiarum infami nota, sine fratris culpa, deum-
quæ; si ea postea indigeat, fratrem coges ad suppe-
danda alimenta; à recta hominum existimatione id ab-
ominum omnino videtur: idem dici potest de fratre, qui
grave aliquod familiarum dedecus se deperperaverit.
Respondendo in hoc, vel simili tam severo eventu, aliun-
dum fratem probabiliter, saltem ad tempus non cogo:
Memoria enim est revocandum, Patrem filio denegare
alimenta, si filius committat aliquod scelus ex
alimento, quæ supra cap. 3. §. 1. num. 9. declaravimus. In casu
huiusmodi huiusmodi modo, quo ibi, philoso-
phus fratris huiusmodi non esse nisi admodum
summeque Dei legem non esse nisi admodum
rationi consonam intelliges, & denique si distingue-
re adhuc in patrandi scelere persistit, deseratur.
Frater Medicina in sanam mentem redeat: si alius sit
causa, non video, cur à fratre sit deferenda: saltem

quoad vitæ necessaria, præsertim si sine gravi detrimen-
to id possit frater, deinde proportionaliter dic de cæteris
propinquis, &c.

Quoad Correctionem.

Quandoquidem de obligationibus inter con-
iugatos locuti sumus: illud denique hic obiter meminisse,
non erit inutile. Assero enim, si ob correctionem,
id est, ne rursus delictum committatur: si ob iustam
vindictam, id est, ut solvatur debita poena à commit-
tente delictum; posse moderatè (non licere enim im-
moderatè, certum est) verberari, multoque magis, verbis
(sed non, quæ graviter infament) increpari à Patre,
Viro, Fratre, Magistro, Domino, seniore, filium uxorem
sororem, seu fratrem minorem, discipulos, servos, pue-
ros, etiam clericos. Bonacina de cens. disp. 2. quest. 4. p. 4.
Reginald. lib. 20. n. 31. Trullib. 4. in decal. dub. 6. num. 8.
Mol. om. 1. disp. 2.28. Sanch. lib. 10. de marr. d. 18. n. 16.
Ratio est, quia superiores omnes possunt uti mediis
moderatis ad subditorum bonum. Filium Sacerdotem
ob causam verè rationabilem, ut semper in prædictis
supponimus, posse licitè, & sine timore excommunica-
tionis à Patre moderatè verberari, docet Bonacina ibid.
c. Nauarr. aliique, negant Tolerus lib. 1. cap. 23. Salon.
2.2. quest. 65. art. 2. concl. 1. utrumque probabile: quia
utriusque sua non deest cognita facilis ratio.

FINIS LIBRI QUINTI.

Laus Deo, Beatissimæ Virgini, ac Beato Aloysio.

LIBER SEXTVS.

IN DECALOGVM.

Non Occides.

De ordine de Homicidio sermonem instituimus: De Homicidio iusto: De iniusto su-
perius: De iniusto Proximi: De obligatione restitutionis ex illo.

CAPUT I.

De Homicidio iusto.

VITAM, & si peccato est Homicidium, si
(etiam autoritate propria) fiat ob defensionem
vitz, bonorum honoris: deinde, si fiat ad malefacto-
rum puniendos: denique, si fiat in Bello iusto.

§. I. De Homicidio ob defensionem Vitæ.

Vitam meam defendam (non verò ut vindi-
ctam sumam) communis est doctrina posse à
me occidi eum, qui me iniuste aggreditur, etiam in-
vadendo eius mortem, ut medium meæ vitæ (licet is
sit meus Pater, Filius, Frater, Dominus, Coniux, Sa-
cerdos, Religiosus, &c. sine periculo excommunica-
tionis; vel irregularitatis. Sic Hurtadus, Dicastillus,
aliique contra alios apud Dianam part. 8. tractat. 7. re-
sol. 41.) cum moderatione inculpata tutelæ, hoc est,
quando alia via tutari meam vitam, vel mutilationem

non possum. Sic Pærus Navarrus lib. 2. c. 3. n. 326. & 345.
Sylvest. v. Bellum 2. quest. præsertim 5. & 7. Sayr. lib. 3.
Thesaur. cap. 27. n. 17. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 8. Bonacina
tom. 2. disp. 2. de restitu. in part. q. 2. s. 1. p. 8. Ratio est,
quia naturæ insitum habemus, velle vitam, & membra,
quantum possumus custodire, iuxta illud 1. ut vim, ff.
de iust. & iure, & alibi toties decantatum: Vim vi repe-
lere licet.

Obstas primò: At fortasse illa est amens, vel
ebrius; & sic, non peccat me invadendo. Respondeo,
at certè iniuste materialiter mecum agit. Adde à nulla
recta ratione posse innocentem constringi, ut se per-
mittat occidi à quolibet, quacunque bona fide, proce-
dente. Ita Mol. Bart. Gom. Less. apud Dicastill. mox
citand. num. 27.

Obstas secundò, at fortasse invadens est in mor-
tali. Respondeo: at fortasse ego invasus non sum in
gratia: Cur ergo teneat vitam amittere, & damnari?
non enim teneor æternam salutem meam alterius salu-
ti postponere. Adde, tunc ad summum me debere
vitam meam temporalem vitæ æternæ proximi postpo-
nere, quando proximus ita est in extrema necessitate
vitæ.

ut non sit alia via pro ipsius salute, nisi meae vitae amissio, sed in casu nostro, iam habet proximus aliam viam, nempe desistere ab invadendo. Ergo, &c. Dico ad summum (propter dicta supra. lib. 5. c. 1. §. 2. n. 1.)

5. Iam verò si possum, obligor me mortali cum morte temporali alterius me defendere? Respondeo: me non obligari communior fert sententia. Ita Lessl. l. c. 9. n. 55. & n. 92. Molina, Toletus, Sà, alique, quos citat, sequiturque Dicastill. lib. 2. de iust. rr. 1. dub. 1. n. 34. d. 10. quia cum laude est virtute charitatis praefere possum proximi vitam vitae meae. Confirmatur: quia nemo tenetur horrido illo modo, nimirum occisione alterius, vitam suam defendere: sicuti nemo tenetur difficili sui brachij abscissione eandem vitam conservare. Verum; licet hanc opinionem censcam probabilissimam, quia tunc non velle mortem propriam, sed actum illum honestum charitatis, quae honestas melior est, quam vita mea. Tamen puto esse distinguendum: si enim proximus sit Pater filius, Princeps meus, &c. possum praefere, ob pietatis officium. Et sic concedunt communiter Doctores, cum Io. Sanch. disput. 10. num. 9. versus finem. me ad salvandum Patrem à naufragio posse permittere, ut ipse accipiat tabulam, etiam à me occupatam, imò illam ipsi tradere, meam vitam neglectam: id enim virtuti est pietatis. At si absolute de communi proximo agamus, puto probabilius esse, non posse. Ratio est, quia ego sum dominus vitae meae, quam mihi velui usque ad ultimum spiritum conservandam commendavit Deus: ergo, nisi aliud maior virtutis actus permittat, (ut diximus in praedictis patre, filio, &c., ut fuit in Sanctis Martyribus, qui noluerunt se defendere propter fidem obligor omnia media, saltem non multum mihi difficulta ponere ad illam custodiendam, quale profecto esse suppono, me defendere, quamvis cum alterius morte, quae, experientia teste, mihi horrida non est, si mihi eadem vitam parit. Ad rationem in contrarium modò dictam: aio, illud ipsum indigere probatione, an ab honestate charitatis communis evincatur obligatio, quae urgeat ad custodiendam vitam meam: cum tamen contrarium probet illud ab omnibus admissum pronuntiatum: *Prima charitas incipit à seipso*. Dixi (absolute): nam, ut innui, ob aliquem excellentiorem virtutis actum possum permittere me occidi, sic enim, si mea mors damnum nullum infert Reip. infert mors alterius; sinam me occidi cum laude ex motivo charitatis Patriae. Sic etiam: quid à moriendum ex fame iuste damnatus est, potest cibum sibi fortè oblatum respicere, & mori: quia exercebit actum virtutis obedientiae. Praeterea, si prudenter putem me esse in gratia invaloris verò in mortali: tunc profecto non teneor (esto, passim, sicuti innui, num. 5.) ut me defendam, illum occidere; quia tunc intercedit actus virtutis misericordiae. Et de his, ac similibus, non verò absolute (ut contendit Bonac. 1. 2. disput. 3. circa primum Dec. praec. q. 4. de Charit. p. 4. n. 5.) intelligitur illud S. Ioan. *Maiorem haec dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis*.

6. Adverte duo: Alterum, moderamen inculpatæ tutelae requiritur, ut non plus agas, quam opus sit ad defensionem; Puta, si tuam satis defendere vitam poteris minis, ac verbis; ne verberes: si verberibus, ne multes: si mutilatione, ne occidas: Alterum, si aliā viā, v.g. fugiendo, re tutari possis; fugere teneris, si dedecori magno tibi fuga non vertitur: ut certe non vertetur, si esses Religiosus. Non ita, si vir sit nobilis, quamvis sit Clericus, cui dedecus esse, se in pedes dare. Ita Dicastill. & de Lugo apud Dian. p. 9. tract. 7. resol. 46. Pari modo fugere obligaris à Patre, filio, marito fratre, &c., ex mea quidem sententia, siue minore, siue maiore: Imò ab ebrío quocunque, nam non dedecus sed vel pietas, vel prudentia, eiusmodi fuga censetur ab omnibus. Sic Mend. 2. 2. disput. 170. sect. 16. §. 2. 36. Mald. 2. 2. tract. 3. c. 1. dub. 12. Quid si, cum sine dedecore possit fugere, non fugias, sed occidas invaloris iniu-

sum; tenerisne ad restitutionem ex homicidio? Respondeo: de hoc dicam inferius, c. 4. §. 3. n. 16.

Adulter, & Proscriptus an se defendere queant.

7. Sed adhuc inquires. Primò: An Adulter in adulterio deprehensus; & an proscriptus à Principe, id est, qui ex statuto potest à quolibet occidi: possunt defendere occidendo eos, qui ipsos occidere agitantur?

8. Respondeo, adulterum possum, quia in foro conscientiae non iuste invaditur à marito ut mox §. 4. n. 1. dicitur. De proscripto, seu bannito maior est difficultas. Nellus, in rr. de bannitis, p. 2. secundi temporis, q. 49. probabiliter negat: quia, si is iuste occidi ab altero potest, iniuste contra illum pugnabitur; secus esset bellum istum ex utraque parte. Concedit Carterius in praedictis de homicidio, & Decius, in l. ut vim, ff. de iust. quod illud non potest defendicare iuri, quod quilibet habet ad suam vitam defendendam.

9. Hinc, ex Soto, lib. 1. q. 1. art. 7. qui scit bellum quo militat; esse iniustum, licet potest etiam iniuste pugnare (cum quadam cautione iamjam offerenda) iniuste alterius iniusti exercitus occidere, ne ipse ab occidatur. Ratio est, quia iniustitia belligerandi ex parte Principis, non tollit ius defendendi propriam vitam. Cautio autem est, ut dictus miles iniustus cesset ab occidendo, & admoneat militem iustum de sua hac satisfactione: nam statim tunc non erit amplius miles iniustus belli, & sic poterit se defendere; & ille alter iam non poterit amplius hunc iniuste interficere. Hic tamen iniustus miles iuste punietur à suo Rege, ut legitimo latro, de delicto patris, quo militavit iniuste. Ita S. Antonius, Abbas, Petrus Navarrus, Lessl. Covarr. Bonac. alique, quos, citat, sequiturque Dicastill. lib. 2. de iust. d. 1. c. d. 8.

An, ut defendas unum ex proximis, possis alium occidere?

10. Inquires secundo: An liceat aggressorem proximi occidere, ut defendas ipsius proximi innocentem; nam, ut defendas bona eiusdem temporalia, mox §. 2. num. 5. dicam. Respondeo: sicuti ad meam, sic ad innocentis vitam defendendam, cum dicto moderamine possum, quia si licet occido invadentem iniuste meam bonam, ut mox dicitur: multò magis, iniuste invadentem vitam mei proximi, quam, ut bonum meum, repettare debeo.

11. An teneor? Distinguendum est; nam si invasor est Pater, Mater, Filius, Vxor, Princeps, Subditus, imò solum Vassallus, vel simili modo mihi coniunctus, nec mihi ex defensione imminet grave periculum: obligat eos morte iniusti aggressoris defendere; id enim posita charitas iis debita, & aliquando iustitia, si eam proximi geram; &c. Ita Lessius, Mol. apud eundem Dicastill. loc. cit.

Si verò est vnus ex communi proximo, non obligat. Ita Suarez tom. 5. disput. 49. sect. 3. n. 2. quidquid in contrarium videatur innuere Dicastill. loc. cit. num. 84. quia tunc quasi aequaliter, & non cum magno excessu, urgeat me charitas potest pro vita invaloris: Vnde alterutri favere non est magna deordinatio. Quòd si invasor iniustus est tuus Pater, filius, vel similis, non te obligo ad eos occidendos, ut defendas invasum, quamvis innocentem: quia te excusat, imò prohibet tanta commotio: Sicut nec obligatio morte invaloris, cum defendere, qui licet, vel ob martyrium, vel aliam causam honestam, suam mortem permittit: Ita Dicastill. loc. cit. n. 100. eadem enim causa honestè, te à morte invaloris poterit cohibere.

agredientem aliquando occidere possis?

12. Inquires tertio; An liceat aliquando ob tuam
defensionem interficere innocentem te non aggredientem
non. Solet afferri exemplum duplex. Primum. Si quis, v.
g. aggreddatur, obiciatque, quasi pro facto, homi-
nem innocentem, potestne occidere hunc innocentem,
non innocentem te defendas. Secundum: Si tu, v. g. equo
vel fugas inimicum te occidere volentem, potestne
occidere puerum, vel claudum in via forte iacentem,
si aliter vitæ tue servare non vales? Respondeo; vtrum-
que posse, non intendendo mortem pueri, nec im-
pugnando innocentem, sed aggressorem, quamvis inde inter-
ficiat persona innocens vulneretur, & cedat. Ratio est
quoniam inde per directe occidere; sed tuam servare vitam;
quamvis inde per accidens, & indirecte alterius mors
consequatur. Quammodum omnes concedunt; posse
in bello iusto contra Civitatem rebellē bombardas
applicare, quorum ictibus moriantur plures pueri prop-
ter innocentes; si aliter victoria contra Civitatem ha-
beri non possit.

...antibus diu immorari non debemus.

Hinc obiter advertas velim, cur Resp. Tyranno volentem totam communitatem destruere, possit, tradere innocentem, quem ipse occideret, communitatem servata; non potest vero eadem ipsa Resp. eundem innocentem occidere, quoniam hic levandam civitatem; Ita Pet. Navar. l. 2. p. 1. n. 10. Lopez p. 1. c. 60. §. ellius l. 2. cap. 9. dicitur; 3. Ratio enim est, quia hoc esset directe innocentem necare, illud indirecte, & ratio vitiorum est, quia actio tradendi illum innocentem Tyranno, non est ex se intrinsece mala, potest enim esse ad alium finem; et sic Tyrannus abusus ea sit ad iniuste occidendum: quare illam potest exhibere Resp. propter suam necessitatem; ut etiam potest exponere periculo vite suos ad defendendam civitatem, imperando, ut mactentur sua statione, ut mihent, hostes aggrediantur, & similia; At actio innocentem occidendi, cum sit per se intrinsece mala, nullam excusationem admittere potest.

4. Quod si innoxius renuat in priore calu tradi in manus Tyranni, tunc Resp. posset illius condemnare, ex Valentia 103. *disp. 5. q. 8. de Sacer. l. de inf. q. 2. ar. 5. in penam inobedientie in re gravi: occidere: enim iam nocet* incedit in sententia Iean Sanchez *supra lib. 5. c. 1. l. 1. n. 4. id an procedat, ibidem. vide. Quod si* (stando in sententia Valentie) renueret, quia vellet potius ad la Republica morte benigna interfici, quam a Tyranno morte fortasse crudeli, possetne licite occidi a Republica tu cogita; est enim casus, si non metaphysicus, certe rarissimus.

An per praeventionem occidere possis inimicum?

11. Inquires quartò; An possim licitè prævenire occidendum eum, qui me parat occidere? Respondet, Duo hic sunt distinguenda. Alterum videtur certum; incertum, & periculosum alterum. Certum videtur, posse à me cum moderamine tictio interficere eum, qui proxime, & in prociutu parat me iniuste aggredi. In Navarros in *summa*, cap. 15. num. 3. Sylvest. v. *Hostium* 1. quest. 1. Bann. 2. §. 6. q. 4. art. 7. dñb. 4. Less. lib. 2. cap. 8. §. Ratio est, quia illa præparatio periculi, est moraliter actualis aggressio. Dari solent exempla: Si Martius evaginet gladium, si sub cervicali abscondit pugionem, si flicium domum adducit ad vxorem nocte occidendam; potest tunc, si moraliter certò id præparaverit, vxor, prævenire occidendo illum, vel flicium, alia via non apparet salutis. Secundo, si qui

car ad solvendum canem, vel leonem, ut me fugere non valentem dilacerent; possum eum ante necare, quam bestias solvat. Tertio, si famulus me interimito tentet, præsente, atque imperante Domino; possum ipsum Dominum præveniendò è medio tollere, si aliter mortem vitare nequeam: Quarto, si venenum mihi par- illat, nec ego possum illud vitare, nisi aliquo artificio vitare tibi propinam; proginare tibi utique possum: Hæc & similia, idò licite sunt (sed non ex affectu odij; at, ut me liberem) quia adest mihi præsens, & moraliter actualis aggressio, &c.

Et si talis quando Molina, *de iust. 2. tract. 3. d. 7. n. 1.* videtur concedere, in propriam, vel aliorum defensionem latronem, qui vias publicas tenet, posse à quodam interfici; tunc puto, concedit, quando proximè est mortem parat, & de damnâ Viatoribus. Rursus, quando Lessius, *l. 2. c. 9. n. 48.* docet maleficam, quæ magicis artibus aliud nocet per dæmonem, posse cogi verberibus ad defendendum: quando non adeo aliâ viam compediendi; imò, quando Bonac. *l. 2. d. 2. res. in part. quest. ult. sect. 1. p. 9. num. 4.* addit, posse occidi; tunc est quando aditæ viæ latroni insidiatur per dæmones, quasi per famulos, &c.

16. Alterum incertum: An liceat interficere eum, vi veluti remotè parat me de medio tollere; Varia afferuntur exempla. Inimicus meus quærit opportunitatem me occidendi; an antequam illam inveniatur, possim ego illum interficere? Idem præcipit suis familiis; ut ij me circumveniant, occidantque; an possim famulos; vel Dominum, præveniendo occidere; Meus adversarius adit Iudicem; nec desistere vult, tantèquæ falsis testibus mihi delictum imponere, vel omnino occultum propalare, ut sic ego iniusta morte puniar: possûme, vel testes, adversarium occidere; vel etiam ipsum Iudicem, quando aliam evadendi viam non habeo, & mihi clarè constat ipsum iniustam scienter sententiam in me esse prolatum; idem queritur, si ob hos testes falsos deberem; amittere honorem, vel amplam bonam temporalia: idèmq; si falsis, seu iniustus detractionibus famam graviter obsecrare quis tentare. Idem, si quis iniquè impedire creditores meos, ne mihi in tenotabili satisfaciant: nam ad honorem, bonaque meam tuenda possum, ut *mox* dicitur, iniustam aequalem iniquiorem, cum moderamine prædicta interficere.

17. Dico. Quamvis aliqui id concedant, ut Bonnez,
l.c. prob. oblique putat Petr. Navar. l. 2. c. 3. n. 39. l. 3. et 375.
Dicalit. prob. citandus; et quoad accusatore. Sanchez,
in Decal. l. 2. c. 39. n. 7. lege item Laym. l. 3. feli. 5. tract. 3.
p. 3. c. n. 1. Ego cum aliis sic pronunti: licet speculati-
vè hæc fieri posse probabile appareat; tamen in praxi
nullq. modo sunt expedienda. Ita Sotus l. 5. quest. 1. artic. 8.
Leccl. l. 2. cap. 9. dub. 8. n. 64. Diana p. 3. rr. 5. ref. 97. et p. 5.
art. 4. ref. 6. 7. et 10 Bonac. l. c. n. 7.

Ratio est, tum quia, quando aggressio est modo ex-
plicato remota, nunquam moraliter deest alius modus
defensionis, tum quia facile se perturbabitur Respon-
dum aperitur ostium ad plura homicidia occulte com-
mittenda. Scio has, simileque nostra rationes non pla-
cere Dicastillo, lib. 2. de iust. tractat. 1. disp. 10. dub.
8. apud Dian. p. 9. tract. 7. ref. 43. vide etiam ref. 52. et
immediat.

An ad recuperandum honorem liceat occidere? Remissivè.

18. Inquires quintò : An finita aggressione, liceat iniustum aggressorem persequi, ad meum honorem reficiendum? Respondeo id pertinere ad ea, quæ mox §. 3. à num. 1. sunt explicanda.

§. II. De Homicidio ob defensionem Bonorum.

¶ **L**icet occidere volentem mea bona alicuius mo-
menti iniuste occupare, si aliter ea defendere
nequeam, certum est, tum iure natura, tum civili. Ita
Sorus:

Sotus, Lessi, loc. cit. alique, Sylvest, Cajet. Navarr. Valent. Sotus, Molin. Laym. alique apud Dicastillum, lib. 2. de iust. tract. 1. d. 10. dub. 5. quia secus, impro-
prie datur occasio bonis, & innocentes spoliandi, l. furem, ff. ad legem Corneliam, de sicariis, & l. 4. ad legem Aquilianam, cap. interfecisti, de homic. Quo iure fruuntur etiam Clerici, Religiosi que sine periculo irregularitatis, cum nulla ratio, nec ullus ius eos condemnaret, dixi (iniuste): nam extreme indigens, verbi gratia, cum habeat ius ad bona, quae tibi opus sunt ad vitam; occidi, si ea occupet, non potest. Ita Molin. 3. tract. 3. disp. 16. num. 8.

4. Verum, tres apparent nodi, qui sunt explanandi. Primus: Ecceius momenti haec bona esse oporteat? Respondeo. Certum est, pro re minima occidi non licere: non enim Christianae Charitatis est, vni, vel alteri aureo vitam proximi posthabere. Docet ergo Sotus, l. 5. quae. 1. art. 8. alique, debere esse bona magni momenti: Bonacina tom. 2. disp. 2. de rest. in part. quae. ult. sect. 1. p. 1. 20. num. 1. magni valoris: Molin. 4. tract. 3. disp. 16. num. 6. non satis esse valorem trium, quatuor, vel quinque ducatorum: Dicastillum, lib. 2. de iust. tract. 2. d. 10. dub. 5. num. 50. longissime maiorem quantitatem requiri, quam ea, quae in furto est sufficiens ad mortale. Annotationes ad Aretinum, de maleficiis, apud Dianam, part. 5. tract. 4. resolut. 10. monent non debere esse minoris valoris, quam duorum aureorum. Sed profecto censo debere ex circumstantiis id expendi: vnus enim, vel alter aureus erit magni momenti pro eo inope, cuius integrum patrimonium in illo aureo residet. Contra, decem, vel viginti erunt exigui ponderis, pro Rege, vel valde divite. In summa, res; propter cuius defensionem est qui interficiendus, debet esse magni momenti, vel esse, vel in sui aestimatione, vel aliquo damno consequente: &c.

Illud Molin. ibidem num. 7. contra Baldem, alioque, non reprobato, licet res est vnus, vel minoris valoris, si illam qui resistente Domino, vel custode, velle auferre, seu eius possessionem occupare, posse interfici, si aliter repelli nequeat: qui non iniustus solum, verum etiam contumeliosus graviter est (ut supponi omnino debet) contra praesentem Dominum is, qui sic tentat alienum arripere. Addit Lessius, lib. 2. c. 8. dub. 1. n. 69 ex Covarr. etiam si deinde recuperare per Iudicem possit. Hinc decerne peccavisse Vinæ magnae custodem nudius tertius; qui accedentem de die homunculum ex plebe, ad vnas non multas, ut fit, suffurandus, clamoribus primò, mox expulso in vacuum sclopo exterruit; denique nolentem desistere eiusdem sclopi vi, emissio plumbi, interfecit, & ratio, quod peccaverit, est: quia res surripienda erat modica, & contumelia, quae sic custodi inferebatur, ferè nulla.

5. Secundus nodus: Si re iam ablata, fur fugiat, licetne illum persequi, & occidere, nisi rem dimittat? Respondeo esse distinguendum: licet enim, vel sit in continenti, hoc est, in ipso actu, vel sine fugae quando nondum moraliter censetur res esse sublata, sed res autem: & tunc furem occidere tibi conceditur. Ita Sylvest. v. Bellum 2. num. 3. & num. 10. Lessi. ibid. num. 74. Sanch. l. 2. de Matr. d. 22. num. 17. multò magis si illum clamando admonuisti, ut nisi rem dimitteret, sclopum, v.g. in ipsum exploderes. Vel id sit ex intervallo, postquam scilicet fur rem ablatam pacificè domi suae habet: & tunc non putes furem occidere, quia esset mera vindicta.

6. Fateor tamen esse probabile, cum Vasq. c. 5. de rest. §. 1. d. 4. n. 4. alique apud Dian. p. 8. tract. 7. resolut. 47. Lessi. & Reginald. apud Bonc. l. c. num. 4. non si est spes aliter recuperandi, vel esset timor recuperandi cum magna difficultate; posse te tentare rem tuam, siue immobilem siue mobilem (si extat in individuo, cur id ponatur, vide mox §. 3. n. 4. resumere. Quod si fur contra renitatur, indebitamque suam possessionem custodire contendat,

posse occidi: quia tunc iniuste te fur impedit, & metuliter, seu æquivalenter te aggreditur; & consequenter infert vim, quam repellere fas erit tibi.

7. Tertius nodus: Nesciente, seu repugnante iniuste possumne licitè eius res defendere morte invadentis? Respondeo: si de via defendenda ageretur; invadentis nemo est Dominus vitæ suæ: quare invasus non potest cedere iuri vitæ suæ defendendi: At deberemus?

8. Respondeo. Cum repugnantia hæc invasi sit, ac si nulla esset, ideo idem hic dicendum, quod dicimus §. 1. n. 1. ubi nulla mentio est repugnantiae. Illud noto, si invasus iusta de causa suæ vitæ iuri cederet, ut ob virtutis actum modo dicto §. 1. n. 6. tunc quamvis licitè possem ipsi invasum defendere, tamen non teneretur: quia licet & mihi ex eodem virtutis actu defensionem omittere.

9. Verum, cum agatur de defendendis bonis æternis, honore, fama, &c. Dico non posse, quia invadentis nullam vim tunc infert invaso, qui iam validè cedit iuri suo; & consequenter cessat ratio, cur ego occidere possum illum, qui cum aggreditur. Excipe cum Lessi. l. c. d. d. 13. n. 88. nisi res invasi ad me pertineat, ut si bona ablata essent mihi debita, tunc enim mihi invito visum feretur. Sic etiam Maritus potest occidere invadem, qui inferentem vi, quomodo cumque consentient, quamvis illi aliter avertere non potest, nam pudicitia vacat pertinet ad honorem Mariti.

§. III. De Homicidio ob defensionem honoris, & pudicitiae: ubi de Duello

1. Quod modo statuius de defensione honoris temporalium, extendi ad defensionem honoris & pudicitiae palam est; si quidem hæc æstimabiles, quam illa sunt bona, Salon. 2. 2. q. 64. art. 7. Contraria conclusio. Tilet. l. 3. c. 6. alique apud Dian. p. 8. r. 7. resolut. 48. fine, quibus adde Val. Mor. Navarr. apud Dicastillum. l. 1. n. 64. & 66.

Honestus ergo vir, ne alapa, v. g. percutiatur, honeste mulier, ex Cajet. 2. 2. quae. 64. art. 7. Sylvest. v. Homicidium, quae. 5. & passim, ne impudicam maculam patitur occidere etiam sine timore irregularitatis invasores possunt: quando aliter consilium sibi nequeunt. Ita Suarez Bonac. Coninch. & passim apud Dianam, p. 2. tr. 1. §. 16. & patet ex Clement. si furis, de Hom. audit Bonacina, l. 2. d. 2. de rest. in part. quae. ult. sect. 1. p. 1. n. 12. posse invasum condonare vitam invasori patienti violationem sui quando non est periculum consensus nam est §. Lucea, non conquinat corpus, nisi de consensu mentis. Hæc inquit quia difficile est non adesse in tanta occasione periculum consensus: nemini ego eiusmodi condonationem indulgerem. Vide mox num. 7.

2. Sed quid, si fueris iam alapa, v. g. percuttus, petesne ad resarciendum contumeliam repercutere, quantum satis erit pro tuo honore? Respondeo statim & incontinenti, etiam si, qui percutsit, aufugiat & tu illum insequaris ad repercutiendum, non ut vindictam sumas, sed ut recuperes honorem, quem veluti secum actu feci aufugiens; speculativè probabile est posse: ex intervallo, nullo modo. Ita Navarr. in summa cap. 15. n. 4. Victoria de Iure belli, n. 5. Petr. Navarr. l. 2. c. 3. n. 383. Henricus, l. 24. de irreg. c. 3. n. 10. Ratio est, quia hic esset vindicta sumere; ibi, aggressionem moraliter adhuc existentem, vi repellere.

3. Dixi (speculativè): nam propter non absumis rationes dictas §. 1. num. 16. in praxi id recipiendum non iudico; quamvis sciam ab Hurtado apud Dianam, p. 8. tract. 7. resolut. 48. cum aliis, id etiam in praxi, & sine limitatione doceri, & Dianam quidem p. 2. tr. 15. resolut. 5. alio idem pios, & doctissimos viros docuisse.

4. Obicies, possum ex §. 2. n. 6. cum Vasquez, rem meam resumere à domo furis, si ipse renitatur, etiam post dies: ergo & honorem. Respondeo: nego consequentiam. Nam ibi notantur dictum est (si res tua extet

in individuo. At tuus honor in casu de quo disputamus, cum ablatum jam fuerit, & veluti deperierit; conjungere rationem equivalentem velle acquirere media conuersione; vel percussione; quod si non esset vim vi repellere. Non ita quando sibi statim; tunc enim quamvis statim ad alapa, v. g. tibi inflicta honor tuus deperierit physice; non tamen moraliter, & in hominum existimatione: nam propterea id speculativè cōcessimus licet contrarius non possit de Lugo. 1. de inst. ar. disp. 10. sect. 10. n. 89. & 190. Obiectis rursus, si quamvis speculativè licet et statim repercutere aggressorem; teneatur hic aggressor pati talem repercussionem imò etiam mortem: nam cum ipse repercutitur, illam pati obligabitur, alioqui esset bellum iustum ex utraque parte, sed quis dicat, percussorem obligari ad patiendam repercussionem, vel mortem? ergo nec licebit repercutere. Respondet, percussorem non teneri pari ejusmodi repercussionem; nam potest veniam petere, & dare percusso congruam satisfactionem. Ita Petrus Navarr. lib. 2. cap. 3. num. 380. & 381. Quid si faciat, tunc injustè percutitur, & poterit se defendere. At si nolit id facere, tunc amittit jus se defendendi, sicuti fur non tenetur permittere se occidi, vel percuti, renetur tamen reddere Domino rem sublatam: quia reddita, si Dominus vellet adhuc illum percutere, poterit sic jure defensionis vti.

6. Denique habet duo. Primum, si verbo contra te injustè contoriam injuriam repellas, dicendo (mensuris) de non peccare probabiliter, etiam practice puto cum Soto lib. 4. q. 2. art. 3. in corp. fin. Henrici lib. 1. q. 4. de Irregul. cap. 3. n. 10. vide Dianam, p. 6. tract. 6. resol. 16. quia tunc vindictam non sumis; sed, cum non possis alio modo, injuriam injustè allatam avertis. At verò efficientem te qui honoris atrocibus contumeliis, occidere non potes. Ita Azor. & Lessius apud Dicastill. lib. 2. de just. tract. 1. d. 10. dub. 6. num. 78. quidquid alij dicant apud eundem n. 76. quia alter honorem tuum defendere potes, quando solum agitur de contumeliis.

7. Secundo: Puella, vel juvenis, quando sollicitatur, tangitur vel osculum jam accepit per vim aliquod, possit tunc imò cum laude, non solum verbis asperioribus, verum etiam pugnis, alapa, imò & fuste illum non graviter repercutere. Ita de Lugo 1. de just. d. 10. sect. 10. n. 96. si enim non esset vindictam sumere, sed puritatem animi, & constantem dissensum ostendere, & quamvis ejusmodi repercussio sit post susceptum, v. g. osculum, tamen est etiam defensio pudicitie: nisi enim sic acriter homicidium illum repellas, facile redibit, nec facile discedet: nec facile quis credet, te consensum non præbuisse.

De Duello.

8. Restat illa difficultas: Si occidere aliquem possim ad recuperandum honorem defendendum; possimne propter eundem honorem duellum acceptare; Antequam id decernam, nonnulla sunt de duello præmittenda.

Duellum est singulare, & quidem grave atque ex privatis causis certamen inter duos, vel plures, ex conditio; designato tempore, & loco. Ita Sanchez in sum. lib. 2. cap. 39. Clavis Reg. Val. Fill. Bonac. alique citati à Bassæo v. Duellum in qua descriptione Mud (&) copulativè se habere debet videtur. Ita Bonac. citatus, & exceptus à Diana; p. 1. q. 3. ref. 39. ita ut si condicatur locus dumtaxat, vel dumtaxat tempus, non sit duellum, prout sumitur in prohibitione Pontificum max. afferenda, quæ cum sit odiosa, fuisse est interpretanda pro rigoroso duello. Ita Hurtado, apud Dianam, p. 5. tr. 3. ref. 69. §. Norandum est.

9. Dixi primum (grave) pugna enim, quæ fit sine armis, etiam ad interficiendum, vel vulnerandum, v. g. virga, levi baculo, pugnis, avulsione capillorum, &c. non est duellum. Dixi secundo (ex privatis causis): in bello enim pugna, contra communes hostes, cum ipsam suscipere, & condicere duellum ad reddendum milites animosiores, vel ad hostes terrendos, vel ad finiendam propter bonum publicum bella ex Principis autoritate, sine dubio, licet. Lege Reginal. l. 1. c. 2. l. 1. c. 7. n. 75. & Bassæum, l. c. n. 7.

Part. I.

11. Dixi tertio (ex conditio.) Quare si dum duorixantur, alter dicat: Exere gladium, si dum sunt in Ecclesia, Navi, Aula Principis, domi; alter ob reverentiam vel periculum loci dicat: Exeamus eodemque impetu exeunt, & pugnant, si in loco aliquo rixam incipiant, & eodem tempore atque calore, in ipso impetu exeunt ad alium locum; ibidemque evaginatis gladiis pugnam prosequuntur, si duobus contententibus pugno, vel verbis, alter, vel uterque domum petat, armæque capiens redeat, & pugnens; certum mihi videtur non esse hæc duella, de quibus loquimur: quia in his non adest conditio determinati loco, imò nec temporis. Lege Dianam alios referens, p. 2. tract. 16. resol. 53. & p. 3. tract. 6. resol. 1. Idem putat contra Bonacinam Mancinus apud Dianam, part. 5. tract. 15. resol. 59. si quis dicat: Tecum pugnabo prima vice, quia per urbem obvius tibi fuero. Quia tota urbi non est locus determinatus: &, prima vice, non est tempus certum.

12. At si dum sunt in Ecclesia, navi, aula, &c. non ob reverentiam, vel periculum, sed ut possint liberius pugna vacare, exeant; vel alter dicat ob eundem finem: Exeamus; Si duobus contententibus, alter condicens locum dicat: Hic expecta, donec veniam, sumensque domi arma redeat: vel dicat: Hic expello, donec cum armis tu huc redeas: Si quis dicat, inimico manenti domi: Exi, hic in via te expello: Si quis absolute dicat, Invito te ad pugnam, quocunque in loco mihi occurreris; dubium videtur, an sint provocaciones ad duellum, de quo agimus. Esse videtur nonnullis apud eundem l. c. quia, licet sub aliqua indeterminatione, condicatur tamen locus & tempus. Verum, cum ex dictis prohibitio hæc sit odiosa, nonnulli apud eundem, l. c. censent, non esse. Tum quia in aliquibus ex his non indicitur tempus, vel locus determinare: Tum quia videtur ex circumstantiis esse solum in his invitatio ad pugnam, & valde per accidens ad pugnam in tali loco, seu tempore: Tum præcipue, quia quando conventio, & pugna sunt in illo calore, non sunt datæ, sed una moraliter actio; lege eundem part. 6. tract. 8. resol. 21. quare conventio tunc non est dicenda duellum, sed pugna exorta ex rixa, cum in hujusmodi actionibus, principium potius attendatur quam finis.

3. Hoc igitur duellum etiam privatum, est prohibitum sub pœna excommunicationis latæ Pontifici Summo reservatæ (Per bullam Cruciatæ poterit semel in vita, & semel in morte absolvi: ut item, quando delictum est occultum, semper per Episcopum: quid ad per Privilegia Mendicantium, universaliter vidimus. Sed semper ex prædictis Privilegiis, in foro conscientie tantum in Meth. Confess. lib. 3. cap. 7. §. 2. videatur Dicastillus lib. 2. de justiciat. l. d. 10. dub. 15. num. 238.) & sub aliis pœnis præsertim sub pœna privationis Ecclesiasticæ sepulture.

Ordo hujus prohibitionis hic est: Pius IV. confirmans constitutiones Julij II. Leonis X. Clementis VII. & Concil. Trid. sess. 25. cap. 19. de reformat. prohibet duella solemnia. Sequitur Greg. XI. qui prohibet sub excommunicatione reservata, aliisque pœnis duella etiam privata, eorumque cooperationem. Denique Clemens VIII. prædicta confirmat, additque aliqua magis explicita sub eadem excommunicatione, aliisque pœnis.

Si moriatur in ipso actuali conflictu, & (ut ego interpretor) si sine sacramentali Confessione: nam cum intercedat tempus à vulnere ad Confessionem, non dicitur is mori in ipso conflictu. Nec obstat Rituale Pauli V. dum sic habet in Rubrica præfixa ordinationi, de exequis: *Morientibus in duello deneganda est sepultura Ecclesiastica, etiamsi signa penitentia dederint.* Non obstat, inquam, quia minus est dare penitentia signa, quam sacramentaliter confiteri, & cum in articulo mortis quilibet Sacerdos habeat potestatem absolvendi à qualibet excommunicatione, modo aliàs explicato: prædictus sic absolutus non decedat cum excommunicatione, &c. Ita in nostra *Methodo Confessionis*, lib. 2.

X. cap.

c. 10. 3. n. 57. ij nihilominus, qui in dicto conflictu sine his signis morientem sepeliunt, graviter quidem peccant; sed non incurrunt excommunicationem illam. Ita Hurtadus apud Dianam, p. 5. tr. 3. ref. 99. Bannius & Castro Pal. apud eundem p. 7. tr. 1. ref. 44.

Nec solum committentes duellum, incidit in excommunicationem; verum etiam instigantes, consilium, arma, favoremque dantes, Patini, Domini loci, & similes clarè positi in citatis constitutionibus. Quandam exceptionem, quoad dantes arma amico omnino volenti duellum committere, vide apud Hurtadam, apud eundem Dianam p. 5. tr. 14. ref. 101.

14. Ut contra, quia solum ratum habentes, sive ipsum duellum, sive provocationem ad illud, nomine suo facta, non sunt in dicta Constitutione; ideo non incurrunt in excommunicationem Ita Floronus de Duello, apud Summam Dianam, ver. Duellum, n. 10. Dubium solum est de duobus: Primum, An spectatores? Respondet. In Bulla Gregorij incurrunt Spectatores in composito, in Bulla Clementis: Huius delicti socii de industria spectatores. Ex quibus verbis conicio, non incurrere eos, qui casu, & per transiitum sunt, ut videant. Imò nec qui eunt ad videndum curiositatis gratia, & nihil eorum presentia movet duellantes: multò minùs, qui illuc se conferunt ob finem advocandi Confessarium, vel Medicum, &c. Sic Bonae apud Dianam, p. 5. tr. 14. ref. 100. sed solum ij incurrunt, qui adfunt, animum, vel auctoritatem dantes duellantibus, vel tanquam testes, vel iudices, seu Arbitri, &c. id enim videtur significare illa verba ex composito, & socii spectatores.

15. Secundò: Dubium est de ipsis principalibus: si enim provocent, vel acceptent, sed deinde propter aliquam rationem, altero, v.g. non comparente, pugna non committitur; dubitatur an dictam excommunicationem incurant Affirmant Filliucius, tom. 1. tract. 29. c. 8. n. 170. Escobar tr. 1. exam. 7. nu. 64. c. 2. Negat Mendoza, 2. d. 170. sect. 2. §. 190. etiam in terminis Bullæ Clementis apud Dianam dicentem p. 5. tract. 14. ref. 102. an hæc sententia Mendozæ sit probabilis, alij judicent. Filliucio faver stylus Curia, quæ eos pro excommunicatis habet. Mendoza favent verba Gregorij qui cum excommunicat principales, addit: Si pugnam commiserint. Sed Filliucij sententia tenenda est: non quidem propter stylum Curia qui plerumque est pro foro externo; sed quia, esto, per Gregorium ita res se habeat, tamen Clemens §. 7. excommunicare videtur merè provocantes: dicitur enim §. 6. in fine, de instigantibus: Etiam si pugna aliqua non secuta fuerit; quæ clausula videtur etiam intelligenda, seu supplenda in dicto §. 7. de provocantibus. Certè prohibitio tam exaggerata Clementis, & præsertim illa verba ejusdem dicti §. 6. (& his similia) manifestè ostendunt solum provocationem, etiam non securam pugnam, imò etiam non securam acceptationem, sub excommunicatione reservata prohiberi. Hæc enim verba (& similia) non cadunt solum in instigantes ad duellum, ut aliquis putat; sed in principales etiam: id enim videtur ostendere modus loquendi tam universalis Clementis. Et sanè mirum mihi esset, hominem merè instigantem ad duellum, vel provocationem scribentem, incurrere in excommunicationem reservatam, non securam pugnam, ut patet ex ipsa Bulla Clementis; ipsum verò principalem provocantem non incurrere.

16. Hic jam prælibatis, ad difficultatem propositam revertamur. An viro Nobili duellum acceptare liceat, ne vilis habeatur: & consequenter, ne honorem suum amittere cogatur?

Respondeo nequaquam licere, nisi in casibus inferioris ponendis à num. 17. Ita Sanchez, Beccaus, Molina Lessius, Rodriguez, Bannez, Sous, Laym. quos citat, sequiturque Dicastillus, lib. 2. de just. tract. d. 10. dub. 6. & communiter. Esto Vidal. contrarium asserat inquisitio secunda de duello, inclinèque in gravissimo casu Layman, apud Dicastillum loc. cit. num. 72. Ratio est, quia ex una parte fieri contra gravissimas Constitutiones Pon-

tificum; imò & contrarius naturale, per quod omnis pugna privata præsertim exposita periculo cadis proximi, est illicita nisi ipsum ius naturale permittat, in casibus, ut dico, ponentibus inferius. Et ex alia parte, non desunt alia remedia conservandi honorem in similibus provocationibus: Ut si vir honestæ existimationis, hoc vel simili modo respondeat provocanti: Equidem hæc isthac conditione, non indigeo, ad me, meaque conservanda. Quocumque in loco, vel tempore paratus sum, gladio illa defendere.

17. Nec tamen desunt casus, in quibus licitè acceptis duellum. Lege Hurtad. de Mendoza apud Dianam p. 5. tr. 13. ref. 27. & ibid. tr. 14. ref. 99. Quidam inimicum etiam aggressus est, gladiique stricto sic est interminatus: Tecum pugnare volo in eo conducto loco, nisi accepto, hic te confodiam. Sanè est licitè, sine periculo excommunicationis, duellum acceptavit. Alter non dissimili modo domum de nocte, cuiusdam divitis ingressus sic locutus est: Auferam à te hæc pretiosa bona, nisi duellum acceptes. Pari modo licitè hic duello consensit, si alia vi suas res servare non valuit. Ratio utriusque est quia ex una parte humana iura non urgent in tanto periculo; & ex alia hæc est ipsissima defensio vitæ, & bonorum contra ipsius aggressorem. Imò aliqui ibidem quibus addit Dicastillus lib. 2. de tr. 1. d. 10. d. 15. num. 217. Thomam Hurtad p. 2. tr. ult. ref. 5. merito idem extendunt ad provocationem. Si quis enim alia caret via, quæ suam vitam servet, nisi provocet ad duellum (quem tamen cum fateor esse rarissimum): licitè provocabit: quia in hac suppositione, hæc non est provocatio, sed iusta defensio.

Quia ratione excusari possunt acceptantes duellum, re ad illud provocantes quando certè sciunt, pugnam non securam; vide apud Dianam p. 2. tr. 16. ref. 53. & p. 3. tr. 6. ref. 1. Multò magis, si ex pacto, cum certa occulta promissione, quod impediendi omnino sint ab omni damno, (semper tamen præciso scandalo, legisque contemptu) etiam si descenderint ad locum pugnae, gladii strinxerint, levèque sine periculo, ictus aliquod commiserint, Ita Escobar, tr. 1. exam. 7. cap. 3. n. 66. Quis vocato, Bassaeus de Duellum, n. 9.

§. IV. De homicidio ad malefactores puniendos.

Malefactores vel sunt in sua libertate, non dum in potestate publica comprehensi; vel sunt sub manibus iudicis, v.g. in Carcere.

Malefactores in carceribus comprehensi.

1. Quoad priores, habet quatuor: Primum à nullo privato hi possunt occidi, nisi forte in casibus, quos nunc spectamus, §. 1. num. 1 §. fine: quia ad privatos non pertinet aliena peccata punire, potissimum tamen mortis supplicium. 2. Secundò: Potest publica potestate concedi privatis facultas eos occidendi; solet fieri contra bannitos, seu proscriptos, etiam proposito premio: Ita Sylvester, Azor. Tolet. alique apud Dicastillum lib. 2. de just. tract. 1. d. 10. dub. 1. num. 7. & apud Menoch. de arbit. lib. 1. q. 90. num. 4. etiam se ipsos invicem, idque proditoriè, occidendo; etiam si præter voluntatem tamen occidentis, Sacramentali Confessione careat occisus, et Dicastillus, l. c. n. 11. contra Sotum apud eundem Dicastillum, ibid. tunc enim ipsi proscripto imputatur Confessionis carentia; & secus nullus bannitus possit (cum semper ferè ipsi confessio deicit) interfici. Sed in his omnibus privati quicunque, ut Ministri publici occidunt Excipe Patentes, Filios, Conjuges, &c. de quibus dictum est superius, lib. 5. cap. 2. §. 2. num. 16. Illud advertite, cum huius facultatis exercitium pertineat ad jurisdictionem contentiosam; possè quidem à te occidi proscriptum in proprio Principis proscriptis Territorio; non verò in alieno, nisi ex tacto, vel rationaliter præsumpto legitimi Principis consensu. Quid si in alieno occidas, non facies solum injuriam Principi alie-

pro; verum etiam iniuste occides, utpote qui occidas sine legitima facultate. Aliqui apud Dianam *part. 5. n. 4.* *q. 1. 2.* Bannitum ubique occidi posse docent. Ratio potest esse, quia, saltem regulariter, adfectus praedictus non est consensus.

Si non sint legitime proscripti, sed solum rei, grassantis, regulariter non possunt occidi; ne à satellitibus quidem eos capere volentibus, solum ex eo, quod ipsi resistunt, nec possunt sine Iudicis satellitibus facultatem concedere, ut occidant. Ratio est, quia nondum capitali. Dixi (regulariter); sunt convicti de crimine capitali. Dixi (regulariter); quia positus sex circumstantiis, posse docet Patinacius, *apud Dian. p. 8. tract. 7. ref. 44. quem, si libet, adi.*

Tertio: Quando l. *Marius. ff. ad legem Iuliam, de adulteriis, & l. Graviss. eodem*, permittunt Marito deprehendi uxorem in adulterio (idem Patro respectu si illam occidere possit, si constaret tunc dari Marito, vel Patri auctoritatem publicam, nec peccaret Marius, vel Pater eos occidendo, quia procederent ut Ministri sui: ideo semper mortaliter peccarent. Minus istos: ideo semper mortaliter peccarent, cap. *Interfectores 23. q. 2.* quamvis illas deprehenderent in flagranti crimine. Nisi tamen dictus Marius, vel Pater occidant per primos motus, qui in tanta passione probabiliter praesumunt non raro possunt. Si post sententiam latam à Iudice, adultera vxor traderetur occidenda ab ipso marito: tunc sane ut iustitiam, possit illam sine peccato proclive sit; ut vir potius in vindictam occidat, & in odium, quam in zelum iustitiae; & ut odio detestetur tantam mariti, quamvis permissam crudelitatem.

Quo Clericum cum vxore, matre, vel sorore, vel propria filia turpiter inuectum occidit, peccat, sed non inculcat in excommunicationem *Cap. si verò p. quia iudicium dolorem compescere, diffidillimum esse, ait Glossa ibid. n. Turpius. Itaque recte notat. Layman lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 8. & apud Dian. p. 9. tr. 4. ref. 2.*

Quarto Clericus in maioribus ordinibus constitutus, sub mortali non licet occidere ejusmodi proscriptos. Imò idem sine Pontificis facultate, neminem tantquam Iudices condemnare possunt, vel tanquam Ministros iustitiae: quia illis graviter hoc prohibetur, & quidem sub irregularitatis poena, cap. *Clericis, c. sententia, de Clericis, vel Monachi & ibid. Glossa, lege Decret. lib. 2. de iust. tr. 2. d. 10. dub. 1. n. 13.* contra Rice. Clericis in minoribus, solum sub veniali hæc non ligere, docet Tolentinus, *lib. 5. c. 6. n. 14. ex Soto.*

Malefactores jam comprehensi.

1. Iam verò quoad posteriores. Certum est, auctoritatem publicam posse, & debere malefactores interficere, servato tamen iuris ordine: nimirum, quod si citentur, audiuntur, ac factum probetur, &c. Debere, inquam: sed non debita, quin aliquando possit Princeps vitam condonare malefactori, jam per sententiam damnato: siquidem raro id efficitur, bono publico nequaquam nocet. Quod si noceat, manifestum est non posse.

2. Affini ego semel in loco, ubi quatuor, vel quinque de trabes suspendendi erant, totà, quamvis latissimà planitià plena spectantibus. Porro unus ex his in blasphemias homine, nedum Christiano indignas prorumpere cepit, sub ipsis scalis. Et quamvis contricto ore cogebatur ad silentium; vi tamen, nisique corporis incredibilis, humi provolutus, ad scalas patibuli ascendere renuebat, imò, nec inde sublevari à circumstante satellite patiebatur. Ita factum est, ut Ministri post multas horas, quas benigne, sed omnino frustra concesserunt Sacerdotibus assistentibus, quò hominem ad penitentiam commoverent, laqueo ad ipsas imas scalas contorto, humi

prostratum miserè suffocavit; si non ore, certè oculis, num, animo, & subinde detruncatis verbis blasphemantem. Pareor id me, & frequentissimos ceteros, cum summo horrore spectavisse. Inquirò jam, an potuerit Princeps (quem fuisse de tuto eventu intra illas horas admonitum, ferebat fama) hunc ad mortem compellere: Rursus, an potuerit saltem per aliquot dies vitam illi prorogare: Id cum accidit, puer ego etiam Caltanissetæ in Patria mea: & viros mea ætate grandiores (nunc certè meminì) asserentes audivi, licuisse Principi illius mortem virgere, ejdem parere, vel supplicium differre, non licuisse. Rationem addabant: quia in tanta spectantium frequentia bonum publicum exposcebat, ut criminosis spes hæc non daretur procurandæ condonationis tam deletæ arte blasphemiarum; quam facillè alij emulari velle, ab hoc vnicò exemplo potuissent.

Iuris ordo in condemnandis malefactoribus.

7. Superfunt tres gravæ quæstiones. Prima: Certum est, Iudicem ordinariū debere iuris ordinem servare, ut dicitur *infra, lib. 9. c. 2. §. 1.* Quid de Principe, seu Iudice supremo? Respondeo. Hic, quia potest dispensare legibus iuris ordinem præcipientibus, poterit in aliquibus casibus sine illis solemnitatibus (virgente certè causa, ne temerè agat) condemnare. Ita Dicast. *lib. 2. tr. 1. d. 4. d. 5. q. 2. num. 109.* asserens Lessi. Arag. Covar. aliòsque. Solent tres casus asserri.

Primo, quando delictum est, & notorium; nam tunc non tenetur citare.

Secundò, quando grave imminet periculum Reip. si statim non fiat punizio: ut si adsit timor Rebellionis, vel gravis turbationis in Civitate; licet solemnitates illas omittet.

Tertiò, Quando apparet periculum fugæ ejus, qui de re gravi reus est, &c. Sed in his omnibus debet semper Princeps esse certus, crimen probari posse, rursus debet summariū formare processum, aptumque defensorem constituere reo, etiam si absens sit: & tunc possit condemnare, imò & occultè laqueo, vel veneno interficere post recepta Sacramenta, præsertim Confessionis.

Iam verò estne in Principe nullum agnoscente Superiorem, legitima potestas aliquem occidendi, vel sententiam de alterius morte ferendi more belli (ubi dicitur) sine vilo prorsus, ne summario quidem processu, sed statim, & in continenti? Negat de Lugo, *tr. 2. de iust. d. 37. sect. 5. n. 92.* Concedit esse probabile in aliquo valde virgensi casu Lessius, *lib. 2. cap. 29. n. 96.* cui favet Fagundez *præc. 8. dec. cap. 20. n. 18.* & Dicastillus *lib. 2. de iust. tract. 1. d. 4. d. 5. quæst. 2.* conceditque Bossius apud Dianam, *p. 10. tract. 15. ref. 34.* dat enim, posse Regem sine iudiciali strepitu occidere occultè adulterum, qui vim Regem inferret, solusque Rex id sciret; quia sic Regi expedit ad Regiam infamiam evitandam.

Innocens probatus nocens, an possit condemnari?

8. Secunda, quæstio: An possit unquam innocens mortè damnari?

Respondeo. In tribus istis casibus quæri solet. Et quidem duo parum habent difficultatis: multum habet tertius:

9. Nam Primo: qui actu est innocens, sed prudenter timetur, si superveniat, noxius Reipubl. esse futurus; nulla ratione potest occidi. Ita Salon. *2. 2. 64. art. 1. contr. 3.* & communiter. Nullus enim pro peccato futuro puniendus; cum præsertim possit occurrere damno, quod fortè timetur, trudendo illum in carcerem, ejiciendo in exilium, &c.

10. Secundo, Filius innocens nunquam occidi potest pro peccato Patris: multò minùs, quilibet alius pro alieno peccato, lege Sanct. Thomam. *2. 2. q. 107. art. 4.*

Hæc plana sunt. Molestia autem est tertia difficultas, An scilicet iudex, vel Princeps licitè possit sententiam mortis in eum ferre, quam certò scit esse innocentem;

X 2 qui

qui tamen, secundum allegata, & probata, mortis reus apparet: Ipse Iudex, v. g. vel Princeps occulte Petrum interfecit; sed Paulus propter aliqua iudicia vehementia infamatus; convictus tandem secundum legitimas probationes, de ea occasione fuit: potest noluisse ipse Iudex, vel Princeps Petrum capite damnare.

Respondeo. Certum mihi est, ex DD. citandis, Principem non posse, sed tunc eum liberare. Ratio est quia Princeps potest sibi dispensare in ea lege, qua iubetur, debere procedi in iudiciis secundum allegata, & probata. Quod si subesset periculum scandalum, quod rei non puniatur; tunc Princeps palam, etiam cum iuramento (si hoc necessarium iudicabitur ad faciendam fidem) debet pronuntiare, sibi notam esse illius hominis innocentiam. Sed quando tam tantum scandalum contra summum supremi Imperium.

12. Punctus ergo difficultatis de inferiore Iudice est qui hac dispensandi sibi potestate non gaudet. Nonnulli censent cum pari modo non posse. Ita Less. lib. 2. cap. 29. n. 84. inclinatur de Lugo, 2. 2. in 1. d. 37. sect. 4. Rosella, Angelus, Petrus Navarr. Secus apud Dicastill. lib. 2. de iust. r. 1. d. 4. dub. 5. q. 1. quia innocentem certo cognitum: directe occidere, intrinsece malum est. Nonnulli docent posse. Ita Thom. 2. 2. q. 67. art. 2. Th. Sanchez lib. 2. conf. cap. 1. d. 17. alique ab ipso, & a dicto de Lugo citati; quibus addit Cajet. Bann. Arag. Salon. Covarr. Azor. Val. aliisque citatos, & exceptos a Dicastill. l. c. a. n. 79. quia iura precipiunt, ut Iudex puniat eum, qui secundum allegata, & probata, mortis esse reus invenitur, obligabitur igitur hic omnem movere lapidem, quo impediatur huius innocentis interfecio, praeviendo, ne Testes contra illum deponant, vel diligentius eos examinando, aperiendo clam, si potest, ipsi carcerem, ut fugiat, monendo Principem de illius innocentia, imò & deponendo Iudicis officium, si ex depositione grave damnum non accipiat, &c. Verum, si hæc non proficiant, infestusque Princeps, ut condempnet: poterit (hi dicunt) condemnare.

13. Ex his sententiis prior menti mea aded certa se offert, ut hæc posterior non sit mihi intrinsece probabilis: quia tamen eam doctissimi, & præsertim S. Thomas, amplectuntur; probabilis saltem propter auctoritatem extrinsecam censetur. Ratio nostra est, quia sacratissima iura cum precipiunt, ut Iudex puniat secundum allegata, & probata semper intelligitur de Iudice regulariter, id est, de Iudice, cui regulariter constare non solet de delicto rei, nisi per allatas probationes: de Iudice autem innocentiam rei certo cognoscere, qui casus rarissimus est, & penè dixerim metaphysicus; nunquam agunt, Sanè etiam leges univèrsaliter damnant eum, qui alienum rapuit; sed non propterea eum damnant, qui per iustam compensationem alienum accepit: licet enim hoc non explicit, semper tamen ex iure naturæ esse id exceptum intelligitur: & sexcenta quidem similia in iure reperies.

14. Dices: At ita publicum bonum exposcit, ne scilicet iuris ordo pervertatur: neve Iudicibus detur occasio, ut etiam nocentes liberent, prætextu, quod eos innocentes esse cognoscant.

Facilis respondeo: Iuris ordinem non pervertit, qui contra iura non agit: iam vidisti, nullum ius esse contra certo cognitum innocentem. Præterea maius malum est semel innocentem interficere, quam aliquoties nocentem liberari; illud enim malum irreparabile est, hoc à Principe, & à Rep. facile reparari valet: ne multum serpat, nimirum vigilando, ne Iudices, nisi vero iustitiæ zelo præditi, eligantur. Denique magis favet publico bono populos scire, leges nemini unquam aliquem offendendi causas esse, sed innocentem undecunque reperiunt, semper incolumem servare; quam scire, eas concedere, imò præcipere, ut vel semel occidatur directe homo ab eo, qui cum innocente, ac sanctum novit. Directe, inquam: nam non video, quo modo aliqui contendant, id non esse occidere directe, sed indirecte: quia nimirum (aiunt) Iudicis intentio est servare iuris ordinem, non hominem occidere: sicuti potest per accidens occidi innocens ad vi-

toriam consequendam, vel ad se salvandum, eo modo quod, etiam nos docuimus sup. c. 3. §. 1. n. 12. Id, inquam, video, cum ex nullius rei, nec iuris ordo adit contra clarè cognitum innocentem, ut modò dixi, id non potest intendi, quod enim non est, intendi non potest: quare clarè convincitur tunc directe re vera hominem occidere. Quod secus est in victoria, &c. ut ex ibid. dictis patet.

15. Cum agitur de rebus civilibus, vel de pœna maioris scientiæ publicæ damnare, quem scit scientiæ privata innocentem, quando illum videret, nec (adhibitis testimoniis num. 12. dictis) via affulget non condemnare. Ita Less. l. c. 84. Coninch. l. 2. de sacr. d. 13. de censuris n. 106. & 110. & d. 34. de matr. n. 98. Dicastill. l. c. n. 109. quia casus civiles, ut potè frequentiores, turbarent fides iuris Tribunalia. Adde, privatos videri in his cedere iuri propter dictum maius Reip. bonum; quæ certe esset, cum agitur de vita, vel mutilatione, nunquam præsumitur. Quando ergo cap. Pastoralis de officio Iudicis legat, pronuntiat personam publicam non teneat scientiæ privata, de his civilibus, & levibus agit, ut patet ex casu Textus; non de vita.

16. Quid de Ministris Sattelibus, v. g. potestne licet exequi sententiam contra Petrum, si certo sciat eum esse nullius culpæ reum, nam si dubitet, debere sui Superioris sententiam exequi, diximus l. 1. in Dec. cap. 3. §. 7. n. 7. Exequi sententiam.

Respondeo in nostra sententia non posse in gravibus, posse in levibus pœnis, propter eadem rationes iam dictas. Alij ex de Lugo, 2. 2. de iust. d. 37. sect. 5. n. 48. Dicastill. l. c. 99. distinguunt (& quidem probabiliter probabilitate extrinseca, cui conformare se sine peccato posset Minister), si innocentia sit soli satelliti nota, potest illam satellitem exequi, quia tunc supponitur sententia valida, & iuste, bonæque fide à Iudice prolata, cui obedi- re potest Minister subditus. At si notorium sit, sententiam esse iniustam, vel intolerabilem errorem continere, ut alij addunt, ex iniquitate Iudicis clarè probet: non potest, quia tunc esset contra bonum publicum, & contra iustitiam; siquidem sententia illa live in levibus, live in gravibus, non esset solum iniusta, sed invalida.

17. Peter curielus: Si Iudex Ecclesiasticus ex Confessione Sacramentali sciret, v. g. Petri innocentiam, probationes autem legitimæ essent contra ipsum poterint, & tenebitur illum condemnare?

Respondeo posse, & debere (supponimus autem potestatem in tali Iudice, & si agatur de levioribus, live de gravioribus delictis, vel causis, Ita idem de Lugo ibid. n. 47. Ratio est, quia Confessarius in Confessione tenetur credere penitenti, at extra ipsam potest, & debet scire habere potius pluribus Testibus, & probationibus, quam vni ipsi penitenti.

Malefactor omnino occultus an possit condemnari?

18. Tertia denique quaestio est. An vice versa, si Princeps novit privata scientiâ reum esse dignum morte, sed publicè probatur is esse innocens, an inquam, possit eum Princeps morte damnare; Princeps inquam: nam Iudicem inferiorem nullo modo posse certum ex dictis est.

Respondeo regulariter non posse. Ita Dicastill. l. 2. de iust. r. 1. d. 4. dub. 5. n. 2. cum Arag. Petr. Navarr. & alijs. Si enim nemo, ut dicitur suo loco potest proximum diffamare de peccato occulto; quidò magis non poterit eundem occidere? Et ratio vltior est: quia princeps iurisdictionem habet fori externi, ad quod non pertinent ea occulta, quæ probatione externa carent. Adde, esse de iure naturæ, ut reus audiat in sui defensionem: ut probat Clau. Reg. lib. 12. c. 8. n. 20. ex Clementina Pastoralis, de sententia, & re iudicata, & c. qualiter 2. de accus. id quod non potest fieri, nisi per probationes externas, quas ipse velit adducere.

Dicitur (regulariter) ut significare possit, quando in
magnum aliquod Reip. vel alterius damnum, sed
res reducitur ad defensionem, cum moderamine in
culpate intell., Relege modò dicta. n. 7.

Dices: Potest Princeps, imò quilibet, Iudex cogere
debitum ad solvendum creditori, si crediti tonter de
debitum non possit in iudicio probari: ergo &
debito, quamvis non possit in iudicio probari: ergo &
potest similiter certum malefactorem occidere.

Respondeo, negando consequentiam. Disparitas enim
est manifestata: siquidem in solutione debiti certus Iudex
operatur ad compensandum non ad puniendum. Ad
compensationem autem faciendam, sicut occulte potest
compensationem adjuvare creditorem; ita poterit & Iudex sal-
tem ut amicus: at ad puniendum requiritur iurisdic-
tio, quæ non habetur in oculis, ut dictum est.

§. V. De Homicidio ex Bello iusto. Remissio.

De hoc, ne cramben delicato Lectori recoctam ap-
ponamus, sufficiat ea, quæ attulimus. lib. 1. in D.
c. 4. n. 19. & n. 36. & rursus §. 7. v. Bellum.

CAPUT II.

De Homicidio sui ipsius

§. I. Occisio sui directæ.

Nemini unquam licere (nisi ex directissimo Dei
iustitiam, sed quando is) se ipsum directè ac-
cidere, res est manifesta nimis. Lege S. Aug. lib. 1. de Civ.
c. 17. quos Circumcelliones, seu Cœntiores appellant; &
D. Thom. 2. 2. quest. 74. art. 5. Less. lib. 1. cap. 9. dub. 5. passim
Auctores. Qui autem se occidit, quæ ratione sit ab Ec-
clesiastica sepultura arcendus, dixi sup. lib. 1. c. 3. §. 7. v.
Spiritus in loco Sacro. Adde Laym. lib. 3. sect. 5. n. 3. p. 3.
c. 1. §. 3. Ragundez in §. Decal. præc. c. 1. 1. 3. Solum ergo
hic sunt tria argumenta solvenda, ex quibus quædam
ad præsumendum vtiliter explicabuntur.

1. Primum argumentum: Possunt, ut lib. 5. c. 1. §. 3. n. 35.
dictum est, licet mihi desiderare mortem ob bonum fi-
nem, v. g. ut vitæ huius ærumas effugiam: Cur ergo
non possunt eandem mihi ob suum bonum inferre? Re-
spondeo: Quia si mors desideretur, ut debito modo se-
quatur, nihil mali continet: At si illam quis sibi infe-
rat, cum debito modum excedat, multum continet
mali; siquidem tunc usurpa. potestatem in vitam, quam
nullus habet, præter Deum. Quare si quis possunt cupere,
ut propter bonum Reip. malefactorem morte plectan-
tur; sed non possunt ego auctoritate publica carere,
cum illis conferre, ita in casu nostro. Sic etiam potest
licet desiderari pollutio; ut in somnis, v. g. eveniat ob
bonum sanitatis finem; sed procurari licet nunquam
potest, ut dicitur lib. 10. c. 5. n. 2.

2. Argumentum secundum: Licet jejuniis, & carnis
afflictionibus me macerare, etiam si mea vita citius
sibi mihi sit finienda: sed id est directè mortem mihi non
solum velle, verum, etiam inferre: ergo saltem aliquan-
do licet directè se ipsum interficere. Respondeo: Nego
licet se sic macerare ex intentione citius moriendi;
quia id, ex certissima sententia, esset directè se sensim
occidere. At se iis afflictionibus moderatè afficere, ex
intentione placendi Deo; licet profero; quamvis
deinde per accidens secutura sit velocior mors. Id enim
non est nisi indirectè morti sibi causam esse, quod in
multis casibus licet, non ostendam. Hinc ex omnium
iustitiam, non tenetur quis uti cibis nisi ordinariis per
se ordinatis ad vitam conservandam, non verò extraor-
dinariis & delicatis, ut etiam nec obligatur sumere ex-
traordinaria, & magnis impensis conquisita medica-
menta cum satis sit medicinis uti communibus. Imò colligo
ex Doctoribus, max. citandis, nec me obligari ipsos eol-
dem ordinarios cibos assumere, si quando valde labore

in iis assumendis; quia cum tanto labore, nequaquam
propria charitas obstringit. Ita etiam, tamen si possit quis
ad vitam servandam vesci carnibus hominis iam occisi,
(quidquid refragentur Val. 1. 3. d. 9. q. 3. p. 1. Azori. p. 1.
lib. 7. c. 3. §. 4.) quia non apparet unde in tanta necessi-
tate id sit prohibitum; & re ipsa, illis ad multa medica-
menta utuntur Medici tamen non obligatur, quia non
tenetur tam extraordinario cibo, & tam repugnanti ipsi
naturæ vitam producere. Ita Tol. lib. de septem pecc. mer.
c. 60. Caiet 2. 2. q. 1. 18. art. 2. Nau. in summ. c. 23. n. 122.

4. Disputantem (moderatè) si quis enim contra regu-
las prudentiæ indiscretè supra suas vires sese cruciaret:
unde notabiliter sibi vitam breviorē redderet; pecca-
ti homicidij reus esset, quia sicut aliam, verbi gratia,
infantem non potest occidere; ob bonum finem citius
eum mittendi ad gloriam; sic nec te ipsum.

Neque opponas Carthusianos, vel in ipso periculo
mortis, laudabiliter sive ex voto, sive ex pia consuetu-
dine à carnibus abstinentes. Ita Fag. lib. 5. in dec. cap. 11.
n. 19. & 20. citans Sayrum, aliosque; Azor. p. 2. c. 9. q. 13.
& 14. ne hos inquam, opponas: Nam pari modo affir-
mo cum Thom. Sanch. in consil. 5. cap. 1. dub. 34. eos debe-
re in periculo mortis carnes comedere, si alius aptus ci-
bus non adeat, ut si essent in deserto, ubi non nisi carnes
haberi ex venatione possint. Verum, quia regulariter alij
sunt cibi, vel ex vitellis ovorum recentium, vel ex deli-
catis piscibus, vel ex similibus confecti, qui carnibus
æquipollent; ideo regulariter cum laude, tum in vita,
tum in mortis articulo, ob mortificationis amorem à
mensa repellunt. Scio Ioan. Sanch. d. 3. n. 7. Gers. tr. de
temper. Carth. probabiliter sentire, etiam si nulli alij
sint cibi, atque addo in necessitate extrema, posse, imò
& teneri suum Votum (si tamen Votum est, ut esse sentit
Less. lib. 4. cap. 3. d. 2. n. 10. nam si sit mera regula, ut pu-
tat Gers. loc. cit. & Thom. Sanch. loc. cit. 2. certum
esset non teneri) à carnibus abstinendo custodire: quia
sæpe licitum est ob iustam causam, (ut esset hic, ob con-
servandam religiosam disciplinam, publicumque bo-
num, ac fervorem suæ Religionis (non conservare vitam
quod non est occidere se, sicut) directè, sed indirectè,
verum prior sententia mihi magis placet.

5. Argumentum tertium: Iuste damnatus ad mortem,
potest in se exequi sententiam potest, v. g. sumere vene-
num, se vulnerare, sibi venam aperire, inicere se in
ignem, &c. Ergo licet aliquando se directè interficere.

Respondeo, distinguendo antecedens. Damnatus ea
potest facere, si ea ipsi legitime præcipiantur: concedo
antecedens; nam sic constituitur Minister publicus suæ
regis: ad quod quævis Iudex non possit ream cogere,
(nimis enim crudele est hominem suum esse car-
nificem;) tamen; accedente consensu ipsius damnati,
non est unde non possit. Ita Victoria, Arag. Cord. qui-
bus favet Less. lib. 2. cap. 9. num. 20. apud de Lugo
tom 1. de iustit. d. 10. sect. 1. n. 11. quidquid aliqui dicant,
cum de Lugo loc. cit. quum 12. neque enim tunc damnatus
punit se ipsum tanquam Iudex; quod certe non potest,
quia punitio cum sit actus Iustitiæ indicatæ, debet
esse ad alterum; sed punit se ut constitutus Minister Iu-
dicis punientis, quod est longè diversum, quodque fieri
sanè potest, & solet: ut cum ad præceptum Iudicis, vel
Confessarij se quis spoliatur bonis, se verberat, se in exi-
lium confert, quod propriè est exequi punitionem; non
verò propriè punire. At si ea non præcipiantur, nego
antecedens: non enim tunc licet damnato exequi
se ipsum suæ sententiam mortis, faciendo quæ directè
mortem afferunt; quia cum non sit institutus minister
publicus, se occidendi potestatem non habet.

Hinc licet ad hunc locum mortis se confert, scilicet
patibuli ascendit; quia ad hæc præcipitur saltem im-
plicitè à Ministris: at illicitè à scalis se deicit; quia ad
hoc non præcipitur, cum regulariter à Carnifice deici
soleat.

Pari modo licet venenum, propinante Ministro
aperto ore sumit, deglutitque; cibos non assumit, quando
est

est damnatus, ut fame pereat; collum ad ictum securis extendit: quia ad hæc facienda saltem implicite, ut dictum est, regulariter præcipitur. Contra venenum ex se, vel ante tempus, quo propinatur, assumere; sese propria manu vulnerare; venam sibi aperire regulariter nequit: quia regulariter hæc non præcipiuntur, & ex alia parte, sunt actiones per se mortem afferentes; Laqueum collo sibi circumligare ideo permittitur, quia est actio satis remota ad mortem: idemque decernitur de similibus.

§. II. Indirecta sui occisio.

1. **T**unc se quis indirecte dicitur occidere, cum aliquid ponit vel omittit, quo posito, vel omisso, mors aliunde consequitur, v. g. Tabulam in naufragio tradis amico, vel occupantem relinquis; quo fit, ut ab undis ipse absorbeatur, & pereat. Certum autem est, aliquando licere hanc indirectam mortem sibi causare: Sed difficile est decernere, quandonam id liceat, cuiusque rationem afferre.

2. Sit ergo hæc Regula: Quoties adest causa iusta certo gravis, aliquid agendi, vel omittendi, quamvis ex illo per accidens sequatur mors; si tamen ego eam mortem non intendam, sed intendam duntaxat finem bonum: toties licet me gero, esse, mors mihi, imò & alteri consequatur. Quoties verò eiusmodi iusta causa non adest, vel mors per se sequitur, toties me gero illicite. Ratio Regulæ, atque adeò doctrinæ est quia non semper obligamur ad cavenda ea, quæ per accidens eveniunt; & ex alia parte; causa iusta nos vrgeret potest ad aliquid faciendum, vel omittendum, quamvis ad illud per accidens malum aliquod consequatur.

3. Video Regulam, sed quæ mihi non omnino satisfaciatur: adhuc enim inquiri, quandonam ita esse, vel non esse diiudicem? Cum autem id non possit alio modo decerni, quam per prudentem virum, omnibus circumpectis; præsertim gravitate causæ, & cōiunctione vicinæ, vel remotæ actionis, vel omissionis cum morte; ideo alia maior explicatio addi non potest, nisi aliquorum casuum peculiarium mentio, in quibus Doctores hanc indirectam cooperationem ad propriam mortem agnoscunt, & tamen eam concedunt: nam ex illis difficile negotium non erit similia decernere, Lege Val. tom. 3. d. 5. q. 8. p. 2. ad. 4. Lessi. lib. 2. c. 9. dub. 6. aliosque mox citandos.

4. Primò igitur, potest quis ad oppidum iuste eventum inicere ignem in pulverem tormentarium: potest stationem non delectere: potest scalas ad mœnia oppidi admotas primus ascendere & c. quamvis prævideat se sic esse interimendum: quo pacto Eleazarus sub Elephantis oppressus fuit cum laude, & Samson sub tecto Philistinorum. Ita Dicastrill. l. max. cit. Ratio est, quia iusta causa boni publici, id est, Victoriæ, has actiones, ex se non malas, merito concedit.

5. Secundò, quando quis à Tyranno iniuste mortem damnatus; potest, & quidem probabiliter per aliquos (nam in nostra sententia legatur c. primum §. 1. n. 5.) se alius offerre interficiendum, ut vitam damnato amico servet. Dicunt (iniuste) nam si iuste damnetur, non potest, quia sic iudicem volentem non nisi iuste reum occidere, induceres ad te occidendum iniuste.

6. Tertiò iuste sapite plactendus, carcerique inclusus, potest ob honestatem iustitiæ, vel obedientiæ non fugere quamvis ei via pateat ad fugiendum. Et iuste damnatus, ut fame pereat, potest oblatum cibum respicere. Imò malefactoribus licet se iudici offerre interficiendos. Quod si prædicti iniuste fuerint damnati, nisi aliud motivum addit (ut affuit in sanctis Martyribus motivum fidei, & Religionis) tenentur fugere, & comedere, & c. quia tunc iusta causa non adest vitam prodigendi. An si iuste, si iuste carceri mancipatus, obligetur servare iuramentum de redeundo in carcerem; diximus lib. 3. cap. 3. §. 4. num. 29.

6. Quartò, pro bono communi potest quis exponere propriam vitam. An verò etiam aliquando teneatur, dixi superius, lib. 5. c. 1. §. 1.

7. Quinto, potest quis invadere, & servare peste infectis, vel simili morbo laborantibus, quamvis tunc suam infectionem; adque & mortem Ita S. v. H. Dicastrill. l. max. cit. num. 337. Sive enim eorum vitam temporalem intendas (quod non esse improbabile, diximus cap. 1. §. 1. num. 5.) sive eorum vitam spirituales; tempore ex honestate charitatis operaberis. An tenearis, ibidem diximus. Multo magis vxor cum suo probabili vitæ periculo, assistit cum laude marito peste infecto: Imò laus probabiliter excusatur vxor, & amicus, qui assistit suis infectis peste, solum ad amorem demonstrandum, quamvis eorum opera non sit ægris illis profutura, quia adhuc id honestum, & pium est. Ita Ioan. Sanchez d. 6. num. 7.

8. Sextò, quando quis non potest vitare mortem acerbiorē, nisi se in aliud periculum alterius mortis minus acerbæ immittat, poterit in hoc sese immittere. Ita Lessi. l. 2. c. 9. dub. 6. n. 33. v. g. ad vitandum incendium, vel ferocem Leonem, vel invadentem inimicum, potest se quis proferre in fenestram, quamvis moriturus: tamen enim malum apprehensum ut minus, potest maiori amponi, atque adeò eligi. Hinc Lessius, ibid. n. 32. tenet, milites navales licite ignem inicere in pulverem sulphureum, cōficiendo in mare, ne navis in hostium manus integra deveniat, quando id faciunt, ne acerbiorē mortem apud eos hostes patiantur. Addit, posse etiam id fieri ob finem boni publici; ne scilicet potentiores fiant iniusti hostes ex tam pingui præda. Approbans Dicastrill. 2. de iust. r. 1. q. 10. d. 17. n. 537. idemque num. 539. affirmat de sedentibus Turrim, vel Mœnia, in Belio iusto, etiam si loquantur fore se opprimendos simul cum hostibus. His adde Fag. tom. 1. lib. 5. in Decal. c. 1. n. 14. alibi que apud Dian. p. 6. n. 1. ref. 48. Addo & ego, ne fiant animosiores ex parva victoria.

9. Septimò: Licet corpus macerare ob mortificationem ut morbo diximus §. 1. n. 3.

10. Octavò: Non obligatur quis mutare locum habitationis ad salutem recuperandam: nec uti extraneis, nisi ab eis, vel medicinis, ut ibid. diximus: nec ducere vxorem propter eandem salutem: nec patiens magnam sitim, teneatur quis potus abstinere, licet aliquod damnum suæ salutis inferri, prævideat. Ita Ioan. Sanchez. l. 3. Dicastrill. l. c. n. 532. citans Victoriam, & Arag Ratio horum est, quia non tenemur, ut ibid. vidimus, cum tanto rigore salutem conservare. Lege Fag. lib. 5. in dec. c. 11. num. 18. & 19. qui te non obligat ad vitandum vino, vel carnibus etiam si Medicus dicat, se viginti cum illis amplius decem annis, quam si vitas a iua, & piscibus. De puella repellente Medicum, ne contrectetur in partibus inhonestis, dixi superius, lib. 5. c. 1. §. 4. n. 25.

11. Nonò: Ad vitanda gravia tormenta potest quis confiteri verum crimen, imò cum æquivocatione falsum sibi imponere; saltem si in damnum aliorum id non redundet: hoc modo, quo pluribus dicemus infra, lib. 5. c. 1. §. 6. num. 6.

12. Denique exercere artem Funambuli, vel venenum sumere, vel vulnerari se sinere, ut ostendat efficaciam sui remedij, quod statim quis adhibeat; inde licita sunt, quia periculum vitæ excusatur per sufficiens remedium moraliter certum. Ita Dicastrill. l. cit. n. 543.

§. III. De Mutilatione sui, ubi de Eunuchis.

1. **S**icut occidere, sic mutilare se nemo licite potest: quia perinde ac vitæ, sic & membrorum corporis nos Domini non sumus. Vnde inferunt recte DD. mox cit. & communiter, neque ex fine, ut à peccato fugias, posse in membris te ipsum offendere; v. g. oculos eruas, ut feminas tibi ruinæ causas non aspiicias; quia nō corporis membrum, sed animi malitia causa peccati est.

2. Iusta tamen esse causa potest, quæ se quis mutilet, evitatio maioris mali, si hoc ab extrinseco impendat, siue ab intrinseco. Ita Malderus & Mendosa apud Dian. p. 5. n. 4. ref. 32. Quæ ratione, si Tyrannus tibi præcipiat,

1. **A** Bortus pertinet ad damnum propriæ personæ, nam propterea de eo hic breuiter agemus. Duplici autem procurati modo ille potest. Ex Sanchez de matr. d. 3. lib. 9. Graff. part. 1. lib. 2. cap. 8. n. 3. Castr. Pal. d. 3. de matr. part. 4. §. 3. num. 13. multa de abortu habet Dicaftill. lib. 2. de iust. tr. 1. §. 10. d. 13. Primò indirectè, ut si prægnans sumat pharmacum tendens directè ad sanitatem, licet per accidens infuset mortem foetui siue animato, siue inanimato; & hunc abortum in directum procurare, sive proportionata causa, licitè potest tum ipsa prægnans, tum alij. Nam propterea tunc fœmina ægroans potest sanguinem emittere, debita inedia vii, potius medicatas, ad prauos humores expellendos ordinatas sumere, &c. Ratio est, quia sic, propter illam necessitatem, Abortus censetur solum permittus, non vero intentus, cum Mater suo jure vtatur sanitatem conquirenti. Quando medicamenta aequè tendunt in salutem Matris, & in mortem foetus, potest ea applicari infirmæ prægnanti; si salus infirmæ est desperata, docet probabiliter Sanchez, l. c. n. 19. etiam si dubium sit, an vitam matri allatura sint. Ratio est, quia secus, periret certò Mater, & consequenter foetus: At per illa medicamenta fortè vterque liberabitur à morte.

2. Secundò directè; ut si Medicus præciperet ebibendam potionem, directè habentem pro sua vi, fortum interirere, vel conceptionem impedire. Et quia certum est ex Sanchez, Valsq. Pont. cum Castro Pal. loc. c. n. 9. tunc esse mortale: illam absolute furem, vel propinare; quia sic vel occidit per se innocens, si fœtus est animatus; vel si nondum est informatus animas, contra finem naturæ impeditur generatio: tamen adhuc dubitatur, an aliquando liceat, quando nimirum, ni ita fiat, periculum vitæ subit Mater.

Fœtus animatus.

3. Dico primò. Si conflet factum esse animatum, vel
dubitetur, an animatus sit; nunquam licet. Ita Doctores
citati, & citandi. Ratio est, quia non sunt facienda mala,
ut eveniant bona: malum autem intrinsecè est, occidere
innocentem. Factum masculinum animati potest quadra-
ginta dies, foeminiuum post octoginta, & in dubio cen-
seri, quoad nostrum casum, foeminiuum, ut quo minus
potest, at gravetur delinquens, diximus *lib. 1. cap. 3. §. 7. v.*
irregularitas, n. 2.

Fœtus inanimatus.

4. Dico secundo; Si fœtus est sine anima, aliqui affirmant in tanta Matris necessitate, licere. Ita Sanchez. *Sacr. l. c. 3. v. Hon. Acidium, Laym. lib. 3. sect. 5. t. 3. p. 5. cap. 4. num. 4.* aliqui apud Dian. *part. 3. tract. 5. resol. 11.* Aliqui negant. Ita Filiuc. *tr. 29. c. 6. Less. lib. 2. c. 9. num. 61. & 62.* alique aquo eundem. *Diaman.* Vt quique probabile. Ratio priorum est, quia tunc fœtus est aggressor contra Matris vitam: & sicuti pravi humores possunt depellere, quia invadunt vitam; ad illud de pollutione, esse potest disparitas propter periculum apertissimum incontinentiæ, si ejusmodi licentia indulgeatur; & quia si ea pollutio permitteretur, impediretur vsus conjugalis, contentis nam hominibus illa voluptate pollutionis licite percepta, quæ inconvenientia non inveniuntur in casu nostro.

An licitus sit abortus, ne adultera occidatur?

5. Ex dictis confurgit gravis difficultas: An quem
admodum ad servandam Matris infirmæ vitam, pro
X 4 babiliter

X 4

habilitate licere diximus dirigere medicamenta directè ad foetum inanimatum propellendum tendentia; ita idem liceat: Primò, ad servandam famam, seu honorem, & consequenter vitam puellæ, vel Monialis prægnantis ex adulterio, vel sacrilegio? Secundò, ad evitandum periculum illius mortis, quod aliàs experta puella est in parturiendo? Inanimatum dixi; nam ad animatum nunquam licere, *num. 3.* iam docuimus.

6. Dico iam tertio: licet Torrelli, Bordonus, Lezana, Trull. Apud Dianam, p. 3. *tr. 5. ref. 11.* & p. 6. *tr. 8. ref. 37.* eodémque teste quidam doctissimus ex Soc. Iesús, concedant, ut probabile: Communis tamen sententia DD. apud eundem meritò in utroque casu negat; Imò audio (ait Diana, d. p. 6. *tr. 8. ref. 37.*) affirmativam sententiam fuisse damnatam in Congregatione S. Officij. Ratio est, quia periculum est distans, aliisque modis vitari potest; & foetus non est aggressor. Adde periculum evidentissimum aperiendi viam ad multa incommoda, cum gravi Reipubl. pernicio; si hæc licentia concedatur.

Pæna, & solutio abortus.

7. Quando foetus est animatus, præter alias pænas temporales incurrit irregularitas, & excommunicatio lata sententiæ, à provocantibus abortum, hoc est, à tradentibus, vel consulentibus, vel cooperantibus, vel iuvantibus ad abortum. Ab ipsis accipientibus potionem, ut abortiant, negat Naldus apud Bordonum *mox citandum*, cui assentitur idem *num. 3. contr. 41. num. 6.* & Ioannes de Lugo in *Resp. lib. 2. d. 4.* valde propendit non valde incurri excommunicationem: quia de illis in Textu non est, quoad excommunicationem, expressa mentio: verum incurri contendit Dicastillus, *lib. 2. de iust. tr. 1. d. 10. d. 13. n. 179.* cum Bonacina, de *res. d. 2. quest. ult. sect. 1. punct. 7. n. 6.* utrumque probabile.

Quando autem foetus non est animatus, nulla irregularitas, nullaque excommunicatio incurritur. Sic Bonac. *ibid.* Quod si anceps sis, fuerit necne animatus; quamvis peccatum sit eius abortum procurare, ut notat signatè Sanchez de *matr. lib. 9. d. 20. n. 7.* tamen non incurri irregularitatem, nec excommunicationem dixi *suprà, lib. 1. c. 3. §. 7. v. Causus, & censura referu. num. 1. & v. irregularitas num. 2.*

8. An autem excommunicatio hæc sit reservata, dubitat nonnemo. Sed certè per Sixtum V. erat reservata, nunc per Gregor. XIV. sic eiusmodi rigor est temperatus: *Apeccato* (inquit Gregorius XIV. Sedes Apostolica n. 2.) *Et ab excommunicatione quilibet Presbyter tam secularis, quam cuiusvis Ordinis Regularis, ad Fidelium Confessiones audiendas, & ad hos casus specialiter per loci Ordinarium deputatus, plenam, & liberam, in foro conscientie tantum absolvendi habeat facultatem.* Hæc Pontifex. Vbi nota, quamvis hodie non sit hæc excommunicatio Summo Pontifici reservata; tamen neminem posse ab illa absolvere, nisi (Ita Sylvius, quem sequitur, citatque Bassæus, in *Florib. v. Abortus.*) specialiter ab Episcopo deputetur. Episcopo, inquam; nam propterea non est admittenda sententia asserens posse Confessarium Regulari, deputatum à suo Provinciali ad illam absolventem; non est, inquam admittenda; siquidem Pontifex non solum disponit, hunc Confessarium deputandum esse ab Ordinario, sed ab Ordinario loci. Qualis certè nunquam est Provincialis.

Notat autem Bauci, in *sel. q. 48. Pet. 6.* satis esse, si quis habeat ab Episcopo facultatem absolvendi ab omni casu, & censura tali Episcopo reservatis, nec esse necesse Episcopum dare facultatem ad abortum specialiter absolvendum, ut ego memini me notasse *lib. 3. meth. Confess. cap. 7. num. 8.*

9. Censeo tamen à Regularibus Mendicantibus, eorumque Privilegium participantibus, ex duplici alio capite posse illam absolvi. Primò, si ij habeant privilegium univèrsale absolvendi ab omni censura Episcopo reservata. Secundò, si habeant simile privilegium ab-

olvendi ab omnibus casibus Pontificiis, quamvis solam extra Bullam Cœnæ. Ratio est, quia in utroque casu iam essent sufficienter deputati. Lege Bonacin. l. 9. de *cenfursis, disp. 2. part. 10. num. 16.* apud eundem Bassæum *ibid. fin.* Ab irregularitate ex abortu occulto, non potest Episcopus dispensare, docet Sperellus, *part. 2. dec. 112. num. 6.* ex constitutione Sixti V. non moderata in hoc à Gregor. XVI. An autem hæc duo privilegia Religiosi habeant; *lib. 3. opus. Methodi Confess. cap. 7. §. 4.* debemus.

CAPUT III.

De Homicidio iniusto Proximi.

§. 1. De Homicidio voluntario, & præsertim, de casuali.

1. Homicidium aliud esse voluntarium, hoc est, volitum, seu intentum, sive in se, sive in causa; aliud esse casuale, præter intentionem agentis, notum est omnibus. Homicidium autem voluntarium innocentis est mortale, ac inducere irregularitatem ex delicto; nimis item est omnibus exploratum. De casuali ergo solum hic remanent aliqua notata digna. Pro quo.

2. Adverto secundò, effectum ex causa dupliciter id qui possit: Primò semper, aut plerumque, ut mors ex veneni potu, vel gravi vulnere in capite, vel simili modo periculoso. Secundò raro, & in paucis, ut ex iactu bombardæ contractio ipsius, & circumstantium interimiam, quoties effectus est præter intentionem, sive sit primo modo, sive secundo, dicitur à Doctoribus casualis. Sic Tolet. *lib. 1. c. 71. §. alterum membrorum*: ita tamen, ut si raro, dicatur casualis strictè; si plerumque, vel semper dicatur missis strictè, & minus propriè casualis; sed tamen absolute casualis, modò sit præter intentionem. Nam propterea S. Thomas 2.2. *quest. art. 8. ad 1.* innotuit pueri, quod mater prægnans percussa fuerit, sine intentione occisionis, casualem appellet: cum tamen, ut idem ibidem affirmat, ut plurimum ex percussione prægnantis sequatur infantis interitus. Ad statuendum ergo, quando homicidium directum, de quo hic loquimur (nam de indirecto *mox §. 3.*) sit voluntarium, quando casuale; cõsideranda est agentis intentio, ut quando effectus est interitus, vel prævisio in sua causa, licet raro sequi soleat. Dicitur voluntarium, vel si quis pulsans campanam intendat, vel prævideat, ut fallens decedens occidat hominem, quamvis id rarissimum sit. Contrà verò, si quis aliquem percussit gravi vulnere, sine intentione, ut mori sequatur, & nesciens ex ea percussione mortem securum si ea sequatur erit homicidium casuale & quidem utrobique mortale; sed gravius, quando ex tali percussione frequentius sequitur mors, minus grave, quando raro.

3. Dantur autem ad melius dignoscendum quatuor Regulæ ex Tolet. *lib. 5. cap. 7.* Prima, pro actione licita. Secunda, pro illicita. Tertia, & Quarta, pro omissione: quæ sunt etiam univèrsales Regulæ pro quocunque alio damno dato, ad effectum obligandi, vel non obligandi damnificantem, sed restitutione damni illati: quod hic noto, ne cum de radice restitutionis ex damnificatione disputabo, eadem repetere cogar. Sed iam singulas breviter explicemus.

Prima Regula.

Dans operam rei licitæ.

4. Dante te operam rei licitæ, si mors alterius sequatur ex illa actione licita, præter intentionem tamen tuam, quando nulla affuit culpabilis negligentia in evitanda alterius morte, nullum est peccatum. Quando autem affuit negligentia levis, est peccatum veniale: quando

Tertia Regula.

Omittens, seu non prohibens quod quis debet ex iustitia.

8. Omittens aliquid, ad quod tenebatur quis ex iustitia, si ex ea omissione sequatur mors, vel damnum alterius, tantum peccat, quanta est omissionis malitia. Quare, si Princeps, qui officio tenetur latrones coercere, id negligat, unde viatores occidantur, vel spoliuntur: Si Iustitiae Ministri non custodiant Civitatem, unde de nocte furta, & homicidia patrentur: Si dux exercitus, cum possit, Milites non coerceat; unde iniuste aliqui occidantur: imputabitur illis ad mortale contra iustitiam, vel veniale juxta gravitatem, levitatemque omissionis, seu negligentiae. Ita Navarr. Mol. Avila apud Dicastillum. lib. 1. tom. 1. de iust. d. 10. d. 14. num. 200. Ad quam gravitatem, vel levitatem cognoscendam, tria à prudenti viro sunt expendenda: Officium, quo quis fungitur: Pericula majora, vel minora, quae moraliter virgite: vel non virgite: Potentia, quam quis habet, ut evitentur homicidia, vel proximi damna.

Superius item lib. 1. cap. 3. §. 7. v. *Depositi* per aliam occasionem advertimus, negligentiam ejusdem gradus, quae in rebus non magni momenti est peccatum leve: esse culpam mortalem in rebus majoris ponderis.

9. Hoc pertinet, si quis occidatur ex notabili culpa Domini nutrientis animalia periculosa, & ea non custodientis; de qua re pluribus non multò post cap. 4. §. 2. & num. 9. Huc, si quis innocens condemnatur ad mortem, ex gravi injuria Advocati. Huc si quis infirmus moriatur ex notabili negligentia Medici. Huc ij omnes, in quibus adest obligatio ex iustitia, vel quasi iustitia. Nam propterea Layman. l. c. cap. 4. num. 8. cum Rodr. & Avila, idem putat esse sententiam de liberis comparatione parentum, & contra: cum inter illos non solum intercedat vinculum charitatis, sed quasi iustitiae obligatio naturalis: Quare si mulier manifestet fornicatio Patri propositum procurandi abortum, prole jam animata; & pater non impediat, si possit; irregularis fiet ex Layman citato: quia obligatur impedire ex quasi iustitia, licet neget Lessius. l. 2. capit. 9. num. 94. quod utrumque esse probabile, docet Dicastillus loc. cit. num. 220.

Quarta Regula.

Omittens, seu non prohibens quod quis debet ex Charitate.

10. Omittens aliquid agere, ad quod ex Charitate quis tenebatur, si ex hac omissione sequatur, seu sequi mors, vel damnum probabiliter poterat; peccat juxta gravitatem omissionis, modo dicto num. 8. Talis esset is qui cum posset non luccurreret extrema necessitate laboranti: unde si mors sequatur, erit homicida. Talis item si quis non revelet, cum possit, insidias alteri paratas, unde sequatur ejus occisio, Talis (ex Layman loco citato) licet refragetur Suarez, tom. 5. d. 45. sect. 4. num. 3. adde Layman. l. c. cap. 1. qui hominis occisionem impedire volentem, maligna dissuasionem, ab hoc opere Charitatis avertit.

11. Discrimen autem, quod intercedit inter omittentem actionem debitam ex iustitia, de quo in Regula praecedenti; & omittentem actionem debitam solum ex Charitate, de quo hic agimus, est valde notabile. Licet enim ex vitraque omissionem, si sequatur occisio, homicidium tibi imputetur, tamen, quando teneris non omittere ex sola Charitate, non obligaris ad restitutionem damnorum, quae ex illo homicidio, seu actione etiam mortaliter peccaminosa, proveniunt. Ita Gaspar. Hurtad. d. 2. de irreg. diff. 6. num. 22. Tur de cens. lib. 9. d. 63. num. 4. ex Val. part. 2. d. 100. num. 4.

contra

Secunda Regula.

Dans operam rei illicitae.

Donde te operam rei illicitae, ex qua praeter intentionem sequitur homicidium, aut damnum; non solum expendenda est negligentia, vel diligentia in evitanda morte, seu damno: verum etiam, an actio ipsa per se sit periculosa. Nam si actio ex se periculosa est, etiam si adhibeas diligentiam, ne mors, vel damnum sequatur; peccatum homicidij, vel iniustitiae non evitabis, si de periculo saltem subdubitas: tunc enim in illa actione periculosa, tacite consentis ad damnum. Vi si, verbi gratia, pugnes cum altero, non quidem animo occidendi, sed tamen occidas. Adhibeas enim diligentiam, ut non occidas, adhuc peccas mortaliter peccato homicidij casualis, si pugna sit ex se gravis, & periculosa; venialiter autem, si pugna sit levis. Contra, si quis se inebriet, quamvis illicitè agat contra Temperantiam, & quamvis, si seiverit se in ebrietate furere, & sufficienter sibi non providerit, sit homicidij, vel damni reus, si aliquem occidat; vel segetem comburat: tamen, si nesciebat se in furorem abiturum, vel si sciebat, adhibuit diligentiam ne mortaliter damnum posset contingere, aut si domo clave inclusus manserit, reus non erit damni: quia ebrietas ex se periculosa non est ad causandum homicidium, vel damnum combustionis segetis: sicuti est actio pugnandi, vel ignem temere accendi. Simili modo adulter, qui diligentiam congruam adhibet, ne adultera occidatur, proterendo, ut occultetur delictum, &c. non committit peccatum homicidij, si sequatur mors adulterae: quia adulterij actio est illicita quidem contra temperantiam, non vero ex causa in genere homicidij; & ut supponimus, sufficiens diligentia adhibita fuit, ad illud evitandum.

6. Ex homicidio autem casuali nunquam incurritur irregularitas, nisi vel quando adest negligentia in evitanda morte, & ea negligentia gravis est, & mortale peccatum; vel quando quamvis adsit diligentia sufficientis, actio tamen est ex se periculosa, ex qua sequatur mors. Lege Layman. lib. 3. sect. 3. tract. 3. part. 3. cap. 50. num. 3. & 4. (Adde omnino Coninch. d. 18. de censuris d. 9. num. 80. & Dianam part. 2. tract. 16. res. 14.) qui etiam docet, esse probabile, ut nemo se in conscientiae foro censat irregularem ex delicto, nisi delictum sit mortale.

7. Hae irregularitates ex casuali homicidio contractae, cum non sit perfectè voluntaria, hoc est, non sit ex intentione occidendi, seu ut loquitur Tridentinum sess. 24. de ref. cap. 7. ex proposito; potest, si occulta sit, absolvi, seu tolli ab Episcopo: dispensationem enim irregulartatis ex homicidio intento, quamvis hoc occultum fuerit, idem Tridentinum negat Episcopis.

contra Suarium, Avil. Dianam cit. à de Lug. mox citand. nec incurrit ullam irregularitatem, si homicidium non intendisti; cum utriusque sis reus, si per peccatum mortale omittas, quando teneris ex iustitia (cur id addo vide mox cap. 4. §. 1. num. 6. & de Lugo tom. 1. de iust. d. 6. sect. 7. num. 94. Dicast. l. c. num. 194.) Ratio dicitur doctrina est, quia homicidium propriè peccatum est oppositum iustitiæ; quare quando non est contra iustitiam, non potest secum ducere poenam, quæ debeat ex iustitiâ, qualis est poena restitutionis; nec irregularitatem, quæ cum sit odiosa, solum intelligitur imposita propriè dicto injusto homicidio.

Et rectè Henriquez de irreg. cap. 3. num. in gloss. lit. X. dicit circa irregularitatem ex delicto Homicidij voluntarij, culpam debere esse contra iustitiam, idemque censendum esse de irregularitate ex dicto delicto, ac de obligatione restitutionis debite ex delicto.

Quando autem hoc homicidium dicendum sit ex proposito, quando casuale; ut videatur, an Episcopus possit ejus irregularitatem dispensare, si sit occultum: potest colligi ex dictis num. 2. sed distinctius vide apud Casto Palam tom. 6. d. 6. p. 15. num. 6. & apud Dian. part. 10. tract. 11. res. 20.

§. II. Praxis, quæ explicari homicidium injustum oporteat in Confessione.

PRæsidebat Illustriss. D. Ioan. Tortisfiglia Archiepiscopus Montis Regalis examini eorum, qui Sacris initiari postulabant; aderantque de more, Examinatores, inter quos ego minimus affidebam. Semel cum cæteris sese examini obtulit Diaconus quidam non multæ ætatis, utpote paucis antediebus aptos ad Sacerdotium annos assecutus; qui, ut à me interrogatus fuit, Ecclesiam facultati operam navaverit, respondit: Sacre Theologiæ, ac præsertim calibus conscientie. Hæc ad illam expressam, non natamque casum mentionem: atque ut quantum ipsa adolescens in ea disciplina profecerit, explorarem, dixi: Quæ igitur ratione te gereres, si ad te inter Confessarios jam adscriptum poenitens accederet: qui hominem se occidisse fateretur? Respondit. Certe laudare eos Confessarios non possum, qui unicam dumtaxat hujus præsertim criminis delationem in tanto tribunali sufficere, minus prudenter putant. Quinque enim interrogationes sunt superaddendæ, nisi si quando ex circumstantiis, qualitate personæ, temporis, loci, vel similibus aliqua ex illis quia res sit explorata Confessario: prætermittenda videatur.

2. Prima est de circumstantia personæ poenitentis remirum an sit Clericus, an Sacerdos; ut nimirum, quæ ratione in irregularitatem inciderit, & an in irregularitate Sacrificium celebraverit, quod fuisse novum peccatum, innotescat.

3. Secunda, de circumstantia personæ, quæ interempta est. In qua sunt distinguenda quinque genera personarum, quæ speciatim sunt Sacerdoti aperienda. Primum est ratione conjunctionis, ut si Pater, Mater, Uxor, Filius, vel alij notabiliter conjuncti, occisi fuerint. Tunc enim homicidium non solum peccatum esset contra iustitiam, sed etiam adversus pietatem Parentibus debitam. Lege nostrum opusc. Met. Conf. lib. 2. c. 5. §. 1. & 2. & in edit. Panormit. anno 1649. ibid. §. 7. num. 48. Secundum, ratione status, ut sit Clericus, vel Monachus: est enim ejusmodi homicidium in specie sacrilegij contra Religionem; & incurritur excommunicatio, Pontifici Summo reservata in c. Si quis suadente. Tertium, ratione dignitatis, ut si sit Episcopus, Archiepiscopus, Patriarcha Cardinalis, Legatus Sedis Apostolicæ, vel Nuntius; est enim adjuncta excommunicatio reservata in Bulla Cœnæ. Quartum ratione peculiaris qualitatæ quarundam personarum, quales sunt illæ, quæ adducunt viæ ad usum Romanæ Curie; quæ ad eandem Curiam accedunt, vel recedunt ab illa, vel in illa morantur: quæ

que ad eandem recurrunt ob lites & negotia: est enim illis excommunicatio reservata in Bulla Cœnæ contra omnes interficientes, percutientes, & c. modis personarum. Quintum, ratione damni ex occisione secuti: quæ pacto occidens servum alterius idem damni, obnoxium restitutioni pecunie æquivalens facere pro damno secuto familie ex morte Patris, & c. milia.

4. Tertia interrogatio est de loco, de quo in summo sacris est innuere committi sacrilegium, & præsertim pollui Ecclesiam, si in illa cum ejus injuria aliquis occidatur; vel in notabili quantitate, vulnerati aliqui, quibus effundatur. Legi, etiam potest Villent. decis. num. 38. qui probat hoc sacrilegium non subdi excommunicationi latæ, sed ferendæ, quæ ferri non debet, homicidia dignam peraget poenitentiam. Non potest enim Ecclesiam pollui, nec consequenter sacrilegium committi. Primum, si à puero non habente usum rationis vel ab amente aliquis occidatur. Secundò si solum vulneretur, sanguis autem nec effluat in aliqua quantitate, quando vulneratus est in Ecclesia; nec postea ex vulnere in dicto, quando exivit ab Ecclesia. Tertiò, si quis iterum occidat in Ecclesia ad sui defensionem, cum in deamine inculpata tutetur. Verum hæc & similia, hinc videri, & cordatè eminentissimus (magis in sapientia an in purpura? Ioannes de Lugo colligit disp. 20. de sacrileg. sect. 2. a. 9. §. 2.)

5. Quarta interrogatio est de auxiliis ad occasionem assumptis; sunt enim explicandi socij, cum quibus forte alium quis occidit, vel percussit: si enim alios vocavit, tot peccata commisit, quot invitavit personarum quibus causa fuit & scandalum, ut & ipsi ad homicidium concurrerent, modo & numero, qui explicari solent tract. de scandalo.

6. Quintò denique, interrogandum est de duratione temporis hoc enim explicari omnino oportet, ut dignoscatur numerus peccatorum, atque actuum multiplicationem ex mala illa voluntate habituali occidendi. Quis enim improvisò hominem deliberatè necavit, annuum peccatum commisit: at si mediare, & per multum tempus inimicum occidere tentaverit; multiplicabitur numerus peccatorum. De multiplicatione, cum explicatio perdifficilis non mihi solum, sed Doctoribus semper visa fuit; agitur in opusculo Methodi Confessionis, lib. 2. cap. 1. §. 5. & deinceps, & ita quidem percipere expedire, ut ad præmi nihil supra. Atque hæc de proposita dubitatione, pro mea tenuitate, hæcenus satis.

7. Sic dum disputaret adolescens, mira voluptate ad nos admovebamus omnes; præter scientiam enim veterani Theologi, non tyronis, erat habitu corporis venusto, modestiæque, & gratiam non vulgarem in loquendo præferebat. Quare se cohibere non potuit aliqui gravis, & sermone parvus Archiepiscopus, qui exclamaret: Mahe literis, & virtute, nunquam satis laudate juvenis: Utinam Diocesis nostra tui non abimiles nancisci plurimos posset. Equidem illum ex animo spondeo, si quod pingue beneficium, vel etiam quælibet ex primariis Dignitatibus, quarum nominatio, vel collatio ad me pertinet, unquam vacet: neminem à me tibi esse præferendum. Erubuit ingenio pudore candidus adolescens, gratias apposuit egit, à nostro confectu cum plausu recessit, ac Sacerdotio omnium primus, (sic jubente Archiepiscopo) insignitus est postero die. Verum (ut miseranda est hominum conditio) nequaquam parem fortunam postea sortitus est novellus Sacerdos: siquidem paucis interjectis mensibus (heu!) Archiepiscopus extremo fato, collacymantibus omnibus, sublaesus est: meoque præsertim tanto doloris sensu, ut, cum ejus mortis memoria, mori & volo nunc orationem meam: nam propterea tantisper oro, Lector, sileamus.

111. Qua penitentia imponenda iniusto homicidio in Sacramento confessionis.

De hac Paulus Comitulus in resp. Moral. lib. 4. quest. 11. num. 8. in hanc sententiam scribit: Penitentia penitentia salutaris, esset, veniam petere ab omni peccato, quod in iniusto homicidio commisit, et omnia damna resarcire, pro amissionis, et penitentia per annum tria prestare: singulis hebdomadis unum, et semel in mense celebrandum; Aliquam elemosinam M. semel curare pauperibus erogare, Litanias, et orationes Virginis percurrere. Præterea per eundem, qui in iniusto homicidio commisit, semel in mense comitari, et semper tota vita quotidie eum Patet, et deinde se pro eadem anima occisi recitare. Hæc Comitulus, que satis sit Confessoribus proposuisse, ut in casibus particularibus minuatur, ad prævidendum, in quibus conditionibus personæ penitentis, aliam unam, et constantiam, cum ea prudentia, quam brevis in mea Methodo Confessionis, lib. 4. cap. 3. & 4. præcipi.

CAPUT IV.

De Obligatione Restitutionis Homicidii.

§. I. De Obligatione Restitutionis ex Homicidio indirecto.

Dammum alteri ex quacunque actione, atque modo ex occasione provenire, vel directè potest, vel indirectè, seu per accidens. Ne longum faciam, adducam id exemplo: Ioannes segetem Petri per culpam mortalem comburit. Sanè is damnum Petro directè fecit; atque eum ad Restitutionem Petro tenet de toto damno, nullus ignorat. At si fortè Francisco innocenti imputetur eorum segetum combustio: unde Francisco intrudatur in carcerem, spoliatur suis bonis, condemnatur ad Tricemes, &c. hoc damnum directè indirectum, & per accidens respectu Ioannis, Item ergo in occasione. Si enim Ioannes iniuste occidit Petrum, damnum Petro directè facit, & ad restitutionem omnia damna Petro obviencia obligabitur; de qua obligatione agam mox. §. 2. Ioannes, ut dictum est, occidit Petrum, sed deinde Franciscus est eiusmodi occasione infamator, & solvat penas: hæc solutio penæ est in directa respectu Ioannis, & in §. præsentis quæstionis, an Ioannes obligetur hoc indirectum damnum resarcire.

1. Et quidem certum mihi est, Ioannem debere compensare Franciscum, vel eius hæredibus ea, quæ ipse Franciscus coactus fortè fuit à Iudice tradere Petro directè damnificato, ea inquam, quæ recompensant damnum directum, ipsi Petro illatum. Ita de Lugo tom. 1. de iust. d. 8. sect. 6. num. 84. Rebellius p. 1. lib. 3. cap. 1. num. 15. citans Cordub. Sorum, aliosque. Ratio est manifesta, quia Ioannes damnificans tenetur facere æqualitatem cum ipso Petro, cui directè damnum intulit. Ergo cum Petrus à Francisco habuerit suum, & Ioannes, ut certum est, per hoc non absolvatur ab obligatione resarciendi damnum; quod fecit: consequens est, ut Francisco vices Petri nunc subeundi reddat. Nisi fortè Petrus restituat Francisco id, quod coactus à Iudice Franciscus ipsi Petro tradidit; nam tunc Ioannem Petro debere reddere, nimis est clarum.

2. Redeo ad quæstionem propositam: Triplici modo se habere potest Ioannes indirectè damnificans se, occidens alium. Primum, ita ut non prævideat illud delictum esse alteri, v. g. Francisco imputandum. Secundum, ut prævideat, sed non intendat. Tertium, ut prævideat, & intendat.

111. Altero probabile, & tutum esse, regulariter lo-

quando, non teneri quempiam ad restituendum damnum eiusmodi secutum indirectè, quocunque ex his tribus modis res contingat; atque adeo dictum Ioannem ad nihil obligari. Ratio huius nostræ sententiæ; quam impugnat de Lugo, l. c. sect. 6. num. 80. sequens Molinam tom. 4. tract. 3. d. 86. num. 1. Rebel. l. c. sed sequitur Lessius lib. 2. cap. 9. disp. 16. num. 113. est: quia damnificatio tunc solum est radix obligationi restituendi: quando est causa externa physica, vel moralis damni consecuti, ut patet in aliis obligationibus. Sed in casibus dictis damnificatio, seu occisio non est causa physica, ut certum est: quia nullum concursum, seu influxum physicum exercet occisio Petri, quem commisit Ioannes, in imputatione Francisci: Nec moralis, quia enim dicat, quod ideo imputetur damnificatio ipsi Francisco: quia illam fecit Ioannes; Ergo, &c. Iudex igitur solum capit occasionem imputandi occisionem Francisco ex occisione facta à Ioanne; non autem Ioannes dat causam. Quare etiam si Ioannes damnum Francisci prævideat, vel etiam intendat; unde & peccet contra charitatem: tamen quia hæc prævisio, & intentio non facit ipsam actionem externam iniustam nisi alias ex natura sua sit causa saltem moralis iniusti damni, non potest inde colligi onus restituendi, quod solum sequitur ad iniustam causam externam damni.

4. Dixi autem (regulariter loquendo): quia interdum ex circumstantiis damnificatio est talis, ut influat moraliter ad imputationem; & tunc sanè erit obligatio restitutionis. Vt si comburetis, v. g. segetes Petri, vel Petrum occidens utatur famulis, vel gladio alterius tertij. v. g. Francisci, ipso Francisco invito; ex quo desumatur indicium, quod Franciscus damnum, vel mortem intulerit. Tunc enim ea damnificatio est causa physica damni Petri, sed moralis, damni Francisci.

Ad dignoscendum autem, an adsit eiusmodi moralis influxus, illa est Regula, ut videatur: An ex tali damnificatione iuncta cum suis circumstantiis sequatur, ut plurimum imputatio, vel damnum tertij, si enim ut plurimum; signum erit moralis influxus. Lege Lessium citatum.

5. Ex dictis sequitur, eum; qui furatur Theaurum avaro, unde avarus merore confectus moriatur: Eum, qui occultè aliquem occidit, unde talis occisio alteri, v. g. inimico occisi imputetur: Eum, qui aliam alteri impingit, unde ob dedecoris apprehensionem moriatur: Eum, qui vendit Militi arma, unde is, homicidia iniusta committat: Eum, qui solo suo exemplo extraneis est offendiculum ad malè agendum; & similes, non obligari ad restitutionem ex homicidio, etiam si intentum id à dictis fuerit: quia tunc, licet peccetur contra Charitatem; non tamen peccatur contra Iustitiam per actionem externam, quæ sit vera causa physica, vel moralis homicidij.

Qui alium occidit, & collocat cadaver ante ianuam alterius, unde is alter à Iudice condemnatur non iudico esse causam moralem eiusmodi condemnationis: Ita de Lugo tom. 1. de iust. d. 1. sect. 6. num. 34. loquitur tamen, quando imputatio prævidetur, licet non intendatur. Contra Sanchez ab eodem de Lugo citatum ibid. p. 18. sect. 5. numero 116. Multò rarius, qui invenit cadaver occisi ab alio ante suam ianuam, illud collocat ante ianuam alterius: lege de Lugo loc. cit. d. sect. 5. à numero 114. (qui etiam, obiter id habet; à Restitutione excusat eum, qui infantem ante suam ianuam inventum, collocat, ut nutriatur ab aliis ante ianuam alterius: verum, qui alium occidit in domo, vel agro alterius, unde pariter is alius condemnatur; iudico esse moralem causam. Ratio utriusque dicti est, quia ex prioribus actionibus non sequitur ut plurimum imputatio homicidij, siquidem casu tibi mori potuit alibi vulneratus: sequitur ex posteriore, nam præsumitur Domino domus, vel agri consentiente, homicidium fuisse commissum. In viroque adesse causam moralem, & probabiliter supponit Sanchez lib. 2. conf. 5. dub. 5.

dub. 5. num. 72. sed propter rationem dictam nostra opinio videtur probabilior.

Dixi condemnationis utique ad mortem, nam alicuius damni, v. g. incarcerationis, vercor, ne tua actio ex dictis num. 4. si aliquando moralis causa: Ipsa enim collocatio cadaveris ante alterius domum est talis, ut ex illa, ut plurimum sequatur incarceration inhabitantis in domo, sic inducet obligationem restitutionis damnorum ex incarceratione sequentium.

6. Quando ex actione positiva tua (nam quando ex omissione, dictum est paulo ante c. 3. §. 1. num. 10. & 11.) imputatur homicidium alteri: vel aliud contingit, unde mors tertio sequatur, non incurrit irregularitatem, si solum peccasti contra Charitatem, nec eam mortem intendisti, licet praevideris. Ita Lessius lib. 2. cap. 2. cap. 9. n. 112. dum dicit dictam imputationem etiam praevisam non facere peccatum contra iustitiam. Quia tunc tu non es villo modo causa homicidii, ut dictum est. At si peccasti graviter, ut semper hic supponendum est, per actionem positivam, licet solum contra Charitatem, praevidisti tamen mortem, illamque intendisti, irregularis eris. Ita de Lugo t. 1. de iust. d. 8. sect. 6. num. 78. ex eo principio, quo putat tunc peccari contra iustitiam: lege etiam Dicast. lib. 6. tr. 1. de iust. d. 10. dub. 14. n. 194. Ratio mihi videtur esse, quia causa irregularitatis ex sacris Canonibus, est homicidium voluntarium, seu volitum. At homicidium, quod intenditur, si ve solum nunc peccetur contra Charitatem, si ve etiam contra iustitiam, si ve ponatur eius causa multum periculosa, si ve parum, dummodo aliqua, quamvis levis causa, vel etiam levis occasio scienter ponatur, atque homicidium, ut dictum est, intendatur; voluntarium est, seu volitum: ergo per illud irregularitas incurritur. Non sic quoad obligationem restitutionis: Ad hanc enim inducendam non satis est quodcumque voluntarium, nec quaecumque praevisio, vel intentio; sed necesse est, ut ponatur causa externa physice, vel moraliter influens absolute, & ex se sufficienter ad damnum modo iam explicato. Et huius rei ratio ulterior est, quia cum de obligatione restitutionis nulla specialis legis dispositio positiva adsit (ut adest certe de irregularitate), recurrendum pro illa est ad id, quod de iure est naturale, nimirum ad sufficientiam influxus dati damni. Vide quae dicam inferius, lib. 8. tr. 3. c. 2. n. 9. & 10. ubi haec doctrina magis clarescet, & confirmabitur magis.

§. II. De Damno dato Digressio.

1. **M**onui superius, me huc aliqua consulto addere de indirecta damnificatione, etiam in temporalibus bonis: ne iterum, cum de Restitutione agam, eadem repetere debeam.

Damnum indirectum à re illatum.

Ex dictis ergo resolvatur sequens casus; Antonius facem manu praefertens, ingressus est domum Petri, furaturus eius vestes. Accidit autem, ut omnino casu, & praeter intentionem facula incenderet ornatus, seu aulae domus eiusdem Petri, & etiam aulae domus vicinæ Titij, quæ nullo modo furari Antonius intendebat. Deinde exiensidem Antonius è domo eiusdem Petri, relinquit ianuam apertam, unde factum est, ut, eadem nocte accedentes alij fures, perque domum apertam ingressi furati sint duos equos eiusdem Petri. Queritur iam, An Antonius obligetur ad restitutionem non solum vestium quas est furatus, de quibus non est dubium: sed etiam aulae totum utriusque, & equorum.

2. Respondeo: Non obligari ad restitutionem aulae totum, obligari tamen ad equorum restitutionem. Ita de Lugo tom. 1. de iust. d. 18. sect. 4. n. 87. citans Mol. lege etiam Dicastilum lib. 2. tract. 2. de iust. d. 3.

dub. 3. n. 72. Ratio est ducenda ex dictis. Nam dictum est, quod aulæ totum Petri, multo magis aulæ totum Titij, omnino per accidens, & indirecta ipsi Antonio, ex alia parte, actio praefertendi faculam, cum non ex se periculosa, & causans incendium; non potest dici fuisse causa per se destructionis, est enim omnino casualis (ut ex facula, quam quis fert, oritur incendium). At quia commune est, & ex se periculosa, in apertam domum de nocte ingrediuntur fures: Antonius, qui ianuam apertam relinquit, fuit causa iusta damni illati in futuro equorum: ac propterea eius damni restitutionem erit obligandus.

3. Dices, quod si fax casu incidisset ea vestes, quas fur furipere intendebat? Respondeo cum ceteris de Lugo ibid. num. 88. sub distinctione: Si enim vestes suffusus esset, & apud se incensa fuerunt, obligabitur ad illarum valorem restituendum: quia tunc, atque ea; apud se retinet; contraxit obligationem restituendi ex iniusta acceptione quomodocumque apud se eas sustinisset, incensa casu, & praeter intentionem fuissent; non contraheret obligationem restituendi, quia tunc per accidens latroni fuisset incendium, licet per se situra fuisset acceptio, si incensa vestes fuissent.

Damnum illatum à tuis.

4. Huc item spectat quodlibet damnum, atque ad homicidium, tuo animali, mancipio, filio illam. De quo dico primo, si gravi culpa, id est mortali fueris, vel iusseris damnum, occisionemve; vel negligenter fuisti in illius custodiendis, te moraliter peccare reipsum esse. Integræ restitutionis, luce clarescit, quia sic iniusta causa damni est. De damno hoc praeter citandos lege Dicastil. lib. 2. de restit. tract. 2. d. 1. Verum, si damnum ab ipso irrogatum fuerit, nesciente, vel te nulla gravi culpa negligente, ad nihil ante sententiam in conscientia teneris. Ita Lessius lib. 2. cap. 9. disp. 17. num. 115. & passim Doctores in 1. si servus §. de Noxal. action. & si culpa §. de iniur. & damno dato. Ratio est, quia non teneris ex re accepta: res non supponitur petisse; nec iniusta acceptione, quia tu nullam gravem culpam; vel supponimus, commisit. Post sententiam, est distinguendum. Nam aliud est animal, & mancipio; aliud de filio est sentiendum. De quibus:

5. Dico secundò: Si animal tuum, vel tuus servus damnum verè, quamvis sine tua culpa irrogavit; debet post sententiam, vel damnum refarcire, vel, si mors animal, vel servus, qui noxam fecit, dare ei, qui passus est damnum. Ratio est, quia ita iura pro foro externo iuste sanxerunt; leges enim possunt ob publicum bonum decernere, ut aliquid, etiam si tua culpa non praecesserit, à te solvatur post sententiam, ad quod ante illam nequaquam in conscientia tenebaris. Servus tamen, etiam post dictam sententiam, posset, ut non se daret damnificato, aliud fugere, & ad fugam ab amicis adiuvari; siquidem nimis esset durum hominem obligare, ad se pro noxa dandum. Quod si is habeat peculium independens à Domino, debet ipse, si velit fugere, restituere; quando in damno faciendo, mortaliter modo iam jam dicto deliquit. Immo puto obligari ipsum ad restitutionem de suo dicto peculio, si mortaliter peccavit; contraxit enim ipse obligationem restitutionis de iure naturæ (& quidem ante dominium, & ante omnem sententiam in conscientia) ex iniusta damnificatione.

Dixi (verè quamvis sine tua culpa irrogavit: nam, si verum non fuit damnum à tuo animali, vel servo illatum; tu non obligaris in conscientia ad standum tali sententiae, & posses occultè tibi compensare, si solvisses: & qui accepit, si ipsi id certo constaret, non posse iuste retinere. Ratio est, quia sententia semper supponit damnum

amplius peti. Excipe in utroque, quando ideo non petitur; quia non potest, vel quia adest timor aliquis, & similia.

9. Quid, si nulli sint heredes? Debebitne occisor restituere priora damna pauperibus? Posteriora enim non debere, iam patet ex dictis; quia nullis heredibus existentibus, nulli facta est latio. Respondeo: Ita profecto: quia in similibus delictis ex delicto, censetur defunctus velle in usus pios, ad animae suae favorem rem suam distribuere: sed melior fortasse ratio est, quia sic videtur definitum esse ab Alexandro Pontifice, cap. cum tamen de Vfuris, ut iterum infra, lib. 7. cap. 1. §. 2. m. 20. dicemus.

10. Quid si occisus, dum esset in vita remisit omne debitum homicidae? Omne, inquam: nam recte de Lugo tom. 1. de iust. disp. 1. sect. 3. num. 6. Sanchez lib. 1. consil. cap. 4. dub. 11. citans Covar. Fel. Bart. aliosque advertunt, quando morti proximus occisor quis ignorat, seu remissionem exhibet (quod certe occisor potest; sed non obligari) intelligi de injuria, non de damnis temporalibus? Nam haec, nisi expresse remittantur, semper debebuntur; Respondeo occisum potuisse remittere omnia, dum erat inter vivos; atque adeo si plenè remittat: nihil nec Patri, nec Vxor, nec aliis quibuscunque heredibus esse ab occisore restituendum. Ratio est, quia non fit his injuria, nisi ratione occisi & contra occisi voluntatem; si ergo hic condonat, nihil contra occisi voluntatem retinebit occisor, quod restituere teneatur. Solum ergo potuisset peccare pater remittendo, in aliquo raro casu; quo aliunde filij alimentum non haberent, &c.

11. Verum contra hanc doctrinam, quae est Lessij 2. lib. 2. cap. 9. dub. 26. num. 158. & Thom. Sanchez lib. 1. consil. cap. 4. dub. 12. num. 6. insurgit de Lugo loc. cit. num. 64. asserens veram eam esse in prioribus damnis, quae modò duximus in m. 6. de quibus poterat occisus disponere, dum vivebat: At non esse veram posterioribus, quia haec damna in se patiuntur Pater, filius, vxor; non in alio id est, non in persona occisi: Ergo is remittere non potest. Non displicet distinctio: sed tamen Lessij, & Sanchez opinio probabilis item est; quia ij patiuntur quidem mala in sua persona, sed totum habere debuerant dependente à Patris voluntate.

12. Denique hic quæri solet, an homicida aliquid debeat: Primò, creditoribus occisi; Secundò, pauperibus, Tertio, amicis, quibus occisus ex liberalitate, vel gratitudine multa donabat; Respondeo nulli ex his homicidam aliquid debere, quidquid nonnulli contra dicant. Ita Less. loc. cit. dub. 26. per totum. Dica illi lib. 2. de iust. tract. 2. d. 7. num. 79. Salon. Sotus, Becanus alique, quos citat, sequiturque Dian. part. 5. tract. 4. resol. 57. contra Layman, & Molinam, quoad creditores, &c. & part. 3. tract. 4. resol. 54. Ratio est; quia hi non sunt ita conjuncti moraliter cum occiso; ut damnum quod huic infertur, iudicetur, & filis inferri.

13. Illud certum puto, quod insinuat Lessius loc. cit. num. 154. vers. Ratio maior vera est, homicidam debere restitutionem predictis, quando is illum occidisset eo animo, ut ipsi in iis bonis noceret; siquidem tunc propter illam intentionem, peccabit occisor contra iustitiam.

Haec doctrina, quam Lessius, ut dixi insinuat, non videtur coherere cum alia, quam affert lib. 2. capite 9. num. 16. & nos superius amplexi sumus: nimirum, occidentem non obligari ad restitutionem damni indirecti, etiamsi illud intenderit, verbi gratia, te non obligari ad damna secuta ex morte avari, qui mortuus est propter dolorem conceptum ex thesauro à te illi furepto. Cohæret tamen, nam ibi fur sive intendat, sive non intendat mortem, non est causa externa, nec physica, nec moralis mortis avari: at hic homicida est vera mortis causa, unde illi damnum patiuntur, & ex alio capite, illud damnum intenditur ab homicida;

Ergo merito tunc peccat contra iustitiam, & restitui non debet: vide quæ dicam lib. 8. tract. 3. cap. 4. §. 2. num. 3.

Hæres occisoris quid debeat?

14. Dubitatur secundò: An heredes homicidae obligentur refarcire damna occisi num. 3. dicta, quando ipse homicida fuit à iudice poena præsertim capitali condemnatus? Respondeo obligari. Ita Sanchez, loc. cit. c. 4. dub. 6. Molin. d. 84. n. 8. Less. l. c. d. 2. m. 137. Valsg. dub. 5. & passim contra Rosellam, Sot. aliosque cit. ab eodem Less. ibid. illius enim poena positio, sive ex officio procedit iudex sive ad læsæ partis instantiam, est ex iustitia vindicativa, & in bonum Reip. Cæterum non appareat, quod per illam ad æqualitatem reducta sit iniquitas rerum temporalium, facta parti læsæ. Nam pati modum fur, si capite plectatur; non propterea illi cessat obligatio restituendi, quæ rapuit. Illud concedo, quando hæredes occisi sunt divites, vel nobiles, qui civiliter damna temporalia petere non consueverunt, facile possent indicari esse illis solo supplicio, factum satis. At si pars læsæ sit ex vulgo, & præsertim quando damnum est grave; non videtur, nisi expresse remittat, qua ratione non misisse præsumenda sit.

Excedens modum iustitiae defensionis; vel invadens; vel provocans, an obligetur ad restitutionem ex homicidio &c.

15. Dubitatur tertio: De excedente modum iustitiae defensionis; Petrus, v. g. aggreditur. Paulum? is, cum se posset defendere, solum vulnerando Petrum; tamque gladio transfodit & interemit: obligabitur ad restitutionem?

Respondeo: Hunc incurrere irregularitatem, certum sit: Ita Sayr. Avila, Reginaldus apud Dianam part. 2. tract. 1. 16. sed quoad restitutionem, de qua est sermo Lessij tria docet ibid. dub. 21. Primò, si Petrus Paulum ad pugnam provocavit, Paulum ad nihil teneri; quia provocans videtur omnia damna remittere provocato, dum facit ei potestatem, ut contra se agat, quod potest. Quam doctrinam nos non multò ante num. 2. admisimus. Secundò, si Petrus aggreditur Paulum sine provocatione; teneri Paulum, si excedat in se defendendo, ad integram restitutionem; quia peccat tunc Paulus contra iustitiam: excedendo modum. Tertio, esse tamen probabile teneri solum ad partem iudicio prudenti dimittendam: quia multo minus peccat, qui sic invasus occidit, quam qui sponte, & excitus à nemine. Ergo unum addo, Lector sapientior iudicet. Si verum est primum dictum Lessij, sequitur Paulum invasum, qui extra modum occidit Petrum, ad nihil teneri. Ratio enim cur provocatus ad nihil teneretur, est, quia provocans iudicatur remittere: sed invadens iudicatur pari modo remittere: ergo, &c. Minor probatur, quia ipse iam scit invasum, omnia mala contra ipsum intentaturum; & tamen adhuc invadit: ergo præsumitur illis malis, seu damnis assentiri. Cum ergo scienti & volenti non fiat injuria in ipsum quoad bona temporalia non peccabitur contra iustitiam; atque adeo nullum restitutionis onus contrahetur, vide num. 1. citatum.

Favet huic doctrinæ Layman, l. 3. tr. 3. cap. 6. n. 5. dicens posse iudicem in tali casu condonare restitutionem in penam injuriæ aggressoris, vel rixæ actoris; assertque Molinam docentem eum, qui ob acceptam injuriam iusto dolore, aut ira affectus vulneravit, vel occidit, v. g. Maritus occidit uxorem deprehensam in adulterio, in conscientia foro posse denegare restitutionem damnorum, donec ad iudicem causa delata cognoscatur, vtrum in penam delicti, atque injuriæ compensationem, restitutio ipsa remittenda sit, necne.

Dices: hoc sive provocantes, sive solum aggredientes;

Restitutio
P. 4. §. 1.
... non posse remittere damnum factum alteri, si
... suis hereditibus; ergo non possumus recurrere ad
... remissionem. Respondeo: hoc iam dictum est sa-
... a num. 10.

16. Hoc pertinent tres subdubitationes. Prima, an qui
... si invadatur, nec tamen fugit, sed occidit,
... ad restitutionem obligetur. Respondeo, qui
... solum tunc delinquit contra Charitatem, ut pote
... magno incommodo per fugam poterat illud
... vitari; consequenter putant, nullum vsge-
... restitutionem. Ita Less. lib. 2. cap. 9. dub. 2. n. 136. &
... 107. Molin. disp. 81. num. 2. Qui vero censent etiam
... contra iustitiam, ut pote, quia unusquisque habet
... occidatur auctoritate privata; restitutionis oneri
... merito submittunt. Ita de Lugo tom. 1. de
... 10. §. 1. n. 170. & d. 11. sect. 2. num. 55. Nos expecta-
... iterum damus, quod num. 15. proposuimus:
... invadentem posse præsumi damna eventura re-
... mittere. &c.

17. Secunda: Quid iuris in restitutione, quando, qui
... initium dedit, occidit, vel occiditur. Respondeo, si
... de causam solum verbis Paulo, & Paulus
... Petrum, sanè Paulus reus erit restitutionis. Ita
... 4. lib. 2. cap. 9. d. 2. n. 137. quia ob
... verborum contumeliam, iniuste Petrum occi-
... Si contra, in eandem Petrum solis verbis rixante
... Paulum transfunderet; ad nihil teneret Petrus
... quia quavis prædictæ verbalis rixæ & peccato au-
... fuerit; tamen postquam gladio contra ipsum Pau-
... iniurgit, potest se defendere, & cum moderamine
... occidere iniuste insurgentem: sic ergo de similibus phi-
... sophatur.

18. Tertia: Si pugnantibus Petrus cum Paulo, socij
... occidunt aliquem obligabuntur Petrus, &
... Paulus est restitutionem occisi; Respondeo: si ex citati-
... socios, obligati non est dubium; quia iam sunt
... homicidij: At si sponte hi socij se impetue-
... runt, ipsimet impetent: neque enim sola mea pugna
... causa est (nisi multum per accidens) ut alij accurrant,
... pugnent, occidantque, vide tamen quæ dicam mox §. 5.

19. Illa quidem difficultas est non vulgaris: Si ego
... socios excitavi ad pugnam, & deinde remanet aliquis
... occisus ex ipsis meis sociis; an ego huic occiso restituti-
... nem debeam;

Respondeo: Duplex de morte est sententia: Altera
... debere restitutionem; imò & contrahere irre-
... gularitatem; quia per consilium, & suasionem causa
... fuit mortis. Ita Suarez, Avila, Navar. Cominch. quos
... citat, sequiturque Dian. p. 4. tra. 2. de irreg. res. 1. 2. Al-
... tera negat restitutionem debere, negatque irregulari-
... tatem contrahere. Ita Vasquez, Turrian. Gaspar Hurtad.
... quos citat, sequiturque de Lugo disp. 12. sect. 3. num. 58.
... quia suadent, licet peccet contra Charitatem; cum ta-
... men nec fraude, nec dolo suadet, non peccat contra ju-
... stitiam; scienti enim, & volenti non fit injuria: ergo
... damna ex occasione orta non tribuantur illi, ut Authori
... imputo. Quare si tu contra iustitiam non peccas; nec de-
... bes esse obnoxius restitutioni, nec irregularitati: quod si
... socios, propter aggressionem tuam injustam contra tuos
... inimicos; in necessitatem concessisti pugnandi; quia
... inimicum adversarij, ut te offenderent contra, tuos
... socios insurrexerunt, atque aliquem ex his occiderunt:
... sanè tunc obligaberis ad restitutionem, & si irregulari-
... tas: qui tunc injusta causa fuisti mortis tui socij: ut ex
... te constat.

Pro bonis spiritualibus occisi, an aliquid debeat?

20. Dubitatur quarto: An pro bonis spiritualibus,
... que fecisset occisus, si vixisset, debeat aliquid injustus
... homicida?

Respondet Lessius lib. 2. c. 9. d. 17. nihil debere; Bona
... Part. I.

enim illa vel considerantur quoad meritum, vel quoad
satisfactionem. Prius est irreparabile; quia meritum
vnius non potest alteri dari, atque adeo meritum ho-
micidæ non potest reparare meritum occisi, quoad sa-
tisfactionem autem, quamvis hæc possit alteri dari, ta-
men non constat in casu nostro, an occisus aliqua sa-
tisfactione sit privatus; neque utrum ea, quam homi-
cida pro eo exhibebit, illi profutura sit. Adde, non
posse certam mensuram constitui; quam sit obligatus
homicida exhibere. Quam ergo dabit? certe in tanta
indeterminatione nullam: hæc ex Lessio.

21. Item, habet sequentem casum: Considerat Pe-
trus testamentum, in quo disponebat, ut ex redditu,
quem exacturus erat ex sua pensione vitalitia, cen-
tum Missæ pro se celebrarentur; interim occisus est
à Paulo, unde ex defectu census; qui ipsius morte
cessavit, Missæ non sunt celebratæ: ad quid obligatur
Paulus;

Respondeo: Salonijs. in 1. 2. q. 62. art. 2. contr. 4. f. 68
apud de Lugo tom. 2. de iust. d. 11. sect. 1. n. 3. Et quidem
merito, ad eas Missas restandas obligat Paulum; si
enim opifici à te restituendum est, quod per operas
materiales tuâ causâ minus lucratur, non video, cur,
à te non sit restituendum pro damno spirituali, quod
quis tuâ causâ invitus incurrit. Nec obstat, quod
modò diximus ex Lessio, nesciri, utrum satisfactio hæc
occiso profutura sit; quia nec scit contrarium; ergo
res manet dubia negativè: in hoc autem dubio, melior
esse debet conditio disponens. Quod si verè constet
occisum decessisse in mortali (sed quando de Christia-
no tanta certitudo?) tunc non virgeret prædicta obli-
gatio; siquidem inutiliter pro illa anima eæ Missæ ce-
lebrarentur.

Pro damno personali, an aliquid debeat?

22. Dubitatur quintò: An ipsa vita, mutilatione,
percussione, vel cicatrice reddita, præciscendo à
damnis alijs, de quibus iam hætenus dictum est, ali-
quid restituendum sit; Respondeo nihil nec spiritua-
le, nec temporale esse ex obligatione restituendum.
Ita Sanch. l. c. conf. c. 4. dub. 1. num. 7. Less. l. 2. c. 9. dub. 23.
multique recentiores contra Scot. Scot. aliòque di-
centes debere compensare pecunia; quorum senten-
tiam probabilem putat idem Less. l. 2. c. 9. d. 23. & c. 9.
dub. 23. n. 140. lege Dicast. l. 2. de iust. rr. 2. disp. 7. dub. 4.
num. 53. nobiscum sentientem, citantemque Nauarr.
Bannez, Petrum Nau. Vasq. Cou. aliòque. Ratio po-
tissima est, quia probabilis est sententia superioris ordinis,
quando in eodem ordine restitui nequeunt; Et huius
ratio est, quia virtus iustitiæ commutativæ, quæ est
illa quæ restitutionem præcipit, respicit, æqualita-
tem: ergo ubi æqualitas inter duo lura esse non po-
test, illuc non se extendit iustitia. Cum ergo nulla
hominis vita, nec pars, ut ita loquar, vitæ, vllâ pecu-
niâ, seu vllò bono inferiori æquari possit; sequitur
iustitiam non se extendere ad præcipiendum dari pec-
uniâ, seu aliud bonum inferius pro vita, &c. Ordo
autem bonorum est huiusmodi, ex Less. l. 2. cap. 11.
dub. 15. Primum locum obtinet bonum salutis æter-
næ; sequitur bonum vitæ, membrorum, tum honoris,
& famæ; denique facultates temporales. Prolixas ra-
tiones, obiectionumque solutiones de hac re lege, si
libet, apud citatos, & vide, quæ dicam infra, cum de
restitutione fama agam.

Alium pro alio occidens.

23. Dubitatur sextò. Quid iuris contra eum, qui vo-
lens occidere vnum, alium interfecit;

Respondeo, Vt id planius reddatur, & multa per hanc
occasionem explicentur; tria certa breviter separemus, ab
incertis quatuor.

Y 2 24. Certum

24. Certum sit mihi primò, (quidquid sentiant Cou. Vgol. alique apud Sanch. l. 9. de mat. d. 32. n. 26.) eum; quia facta diligentia putat hanc esse feram occiditque; sed deinde advertit esse Petrum, v. g. suum inimicum, quem etiam occidisset, si cognovisset (quæ vocatur ignorantia comitans): peccare quidem ex interno affectu; sed non esse verum homicidam, nec contrahere penas: unde non esse irregularem, non obligari ad restitutionem ex homicidio; & si occisus fuerit fortè Clericus, non incurere excommunicationem. Ita Sanch. l. c. n. 28. Ratio est, quia illæ pœnæ oriuntur solum ex ipsa actione externa injusta, quæ hic non adest: solus enim pravus ille affectus est interior; nec ex illo processum est ad occisionem.

25. Quod si quis hoc se animo gerat, ut vel occidere hunc quem nescit, vel dubitat, vel etiam suspicatur, an sit homo, an sit fera, an sit Clericus, an sit Laicus; certè homicida erit, si ille homo fuerit: & erit excommunicatus, si ille fuerit Clericus. Ita Lop. quem citat, sequiturque Sanch. ibi quia tunc non affectus modò, verum etiam opus externum injustum est; ut etiam est opus externum injustum, quoties debita diligentia non est advenienter appposita, ut ex se liquet.

26. Certum est mihi secundò: Si tu dum vis occidere Petrum Laicum, casu, & omnino per accidens, ac præter intentionem occidisti Paulum, qui fortè, quia v. g. illac transibat, in se dictum suscepit, te non esse homicidam, nec obligari ad restitutionem, nec esse irregularem, nec esse excommunicatum, si fortè Paulus fuerit Clericus, Ita Sanch. l. c. n. 27. Fragoſus de Rep. Christiana t. 2. l. 1. d. 2. s. 1. n. 36. citans Mol. & Coninch, Portellam, & apud Dianam p. 9. r. 4. ref. 31. Fagund. in dec. l. 5. c. 1. n. 13. Ratio est, quia tum nullum delictum commisisti contra Paulum: Supponimus enim inculpabiliter te gessisse, & omnino involuntarium tibi fuisse interfecionem Pauli; Ergo nulla pœna dignus es ex hac Pauli occisione aded tibi involuntaria.

27. Certum est tertio, Si occidas, seu percutias Laicum, putans te occidere, seu percutere Clericum, te non incurere in excommunicationem. Ita Sanch. ibid. n. 28. Covarr. in c. Alma mater p. 1. §. 10. 15. vers. ultimo, & passim. Ratio est, quia excommunicatio est imposita non contra volentem, sed contra exequentem percussionem Clerici.

Remanent iam quatuor incerta; Primò, An si occidere volens Clericum Petrum, occidas per errorem inculpatum Paulum etiam Clericum incidas in excommunicationem, Secundò, An si occidere volens Petrum, vel quemlibet alium, per similem errorem occidas Paulum, debeas restitutionem ex Paulo occiso; Tertio, Quid de irregularitate; illamne in utroque casu contrahes; Quarto, quid de violatione Ecclesiæ;

28. Quoad primum, Communis opinio docet, te incidere in excommunicationem. Ita Sanch. l. c. n. 27. citans Covarr. Cordubam, aliòsque, Bon. loco mox citando, afferens suarium; Molinam, aliòsque, Rebellosum p. 1. l. 3. c. 12. n. 13. Ratio est, tum quia & tu ipse, & animo Clericum tunc quis occidit; tum quia Ecclesia per se primò sub censuris intendit prohibere, ne homo, vel Clericus, quicumque ille sit occidatur, siue sit hic, siue sit ille.

29. Verum probabile etiam censeo, non incurere Ita Fragoſus de Rep. Christiana t. 2. lib. 1. d. 2. s. 1. num. 36. fusè probans, quem exscribit Diana p. 9. r. 4. n. 32. Ratio est, quia actio illa exterior, ad quam solum sequitur censura, non est à te voluntarie admessa, quia non est voluntas, ubi non præcedit cognitio; quare à te non fuit Paulus in injuria affectus, nisi solum materialiter: ergo non est caput, unde procedere debeat pœna excommunicationis, quæ non est imposita, ut dictum est, nisi actioni exteriori formaliter injuriolæ, Confirmatur: quia propter eandem rationem simile quid dictum est, modò num. 26. ex Sanch. Id quod quamvis ibi admittat, non autem in hoc præfenti casu; contendatque disparti-

tem afferre, tamen eam non videtur afferre sufficientem sententia, Priorem sequuntur ij, qui modo n. 28. Primum ibi positam secuti sunt; par enim videtur ratio: quidem Bonacina disp. 3. de restit. in partic. quasi. v. sect. 2. part. 3. num. 8. sic hanc opinionem firmat: Ratio est, inquit, quia primò, ita habetur l. cum, qui nocentem §. si injuria, ff. de injurijs. Tum quia secundò, hoc actus est injusta contra Paulum, sed contra hunc hominem, & cetero falso putatur Petrus. Tum quia tertio, qui committit Delictum Cuius, quam putabat esse Titium, tenetur ad restitutionem, ergo idem dicendum est in proposito casu. Tum quia quarto, qui percutit Caium Clericum quem putabat esse Titium Clericum; committit sacrilegium, peccat contra justitiam, & subiacet excommunicationi. Covarr. Suarez, Sanchez, Julius Clarus, alique apud Rebellosum, quoniam ipse percutit homicidam in hoc casu non teneri ad omnimodam restitutionem. Hac Bonacina.

31. Non obligari tamen ad restitutionem probabile mihi apparet; quia ita sequitur ex ratione iam numero 29. dicta, à sententibus non incurri excommunicationem. Et de Lugo quidem tom. 1. de justit. disputat. 17. sect. 13. num. 75. vide etiam disp. 7. sect. 1. num. 25. sic habet in hac re. Dices est volendo occidere Petrum inimicum, per errorem occidis Paulum amicum, quem videtur longe non agnovisti & putasti esse Petrum, quem eo loco paulò ante, reliqueras; non committis homicidium voluntarium, nec fortasse homicidium, quia illud homicidium procedit ex ignorantia: quæ causat involuntarium: ergo similiter, si putares furari rem Petri, & accipis rem Pauli; non committis furtum. Respondi ad hoc potest: quibus sit de antecedente, negando consequentiam; est enim differentia: nam in primo casu erras circa substantiam actionis: non enim vis occidere illum hominem, quem occidis; sed alium: quare illa actio videri potest involuntaria. At in secundo casu error non versatur circa substantiam actionis (quando adstet hic error in furando, & restituendum, docebo inferius, libro 8. tractatu 3. cap. 1. §. 6. num. 2. Vis enim accipere, & furari, (dicendum damnis facere) rem ipsam, circa quam non erras, sed circa dominum illius, quod non pertinet ad substantiam transpositionis huius rei; quare ista actio secundum se tota est voluntaria. Hac de Lugo. Notasti illud; (non committis homicidium voluntarium, nec fortasse homicidium) id quod dum non reiecit, videtur admittit. Si ergo non committis homicidium, non teneris ad restitutionem ex homicidio.

32. Confirmatur ex Fagundes in dec. lib. 5. cap. 1. num. 14. qui quaerens, An homicidium prædicto modo ex errore commissum leges puniant pœna ordinaria mortis, an pœna arbitraria à Iudice imponenda; putat probabilius puniri arbitraria Et ratio est, inquit, quia huiusmodi homicidium respectu illius, quem occidit, fuit merè casuale; & per accidens contigit: quæ, licet fuerit culposum, quatenus absolute voluerit occidere, non tamen respectu occisi fuit voluntarium. Hac ille. Si ergo non fuit verè coram Deo voluntarium respectu occisi; cur sic errans restitutionem illi debeat in conscientia?

33. Confirmatur secundò ex Molina tom. 4. dispensatione 30. qui distinguit tria in casu huius erroris interfectionis: Primò, delictum coram Deo; & hoc certum est esse mortale, ac si non fuisset sine errore, &c. Secundò, in ordine ad Rempubl. & hoc modo acceptum puniatur ab eadem Republ. æquè, ac si fuisset sine errore (sic ipse putat; cum probabilius modò contrarium iudicaverit Fagundez) & ratio est, inquit, quia æqualis læsio facta est. Reip. cum iam vnus homo ab ipsa ablati in iustitiam fuerit. Tertio, in ordine ad ipsum Paulum per errorem occisum, & quoad hoc, sic loquitur: Tertium verò est injuria Pauli interfecit, quæ in suos propinquos & heredes suo modo redundat; & quam pressequi ad ipsos, etiam suo, ac defuncti nominis spectat. Et quod hoc, negandum non est, injuriam esse

dium. De quibus hic breviter aliquando enim fu-
sus dicemus, cum agemus de restitutione, lib. 8. tract. 4.
cap. 2. per totum Lege Layman lib. 3. sect. 5. tract. 5. part. 3.
cap. 4. num. 5.

Consulens, & Auxilians.

2. Qui maligno consilio, vel auxilio, permovet ho-
minem ad necem sibi, vel alteri inferendam; verè, ac
proprie homicida est, si eventus sequatur. Quod si ille
aliquid, sed non determinatum propositum ante con-
ceperat, quod maligno consilio, vel auxilio tu magis
confirmasti; mitius quidem punieris eris, sed irregu-
laritatem non effugies. Ita idem ibid. vide id explicatius
infra lib. 8. tract. 4. cap. 2. §. 2. num. 6. Si sit dubium, an per-
moveris, supra lib. 1. cap. 3. §. 7. v. *Dammum secutum*,
à num. 2. diximus, si ille omnino determinatus erat occi-
dere, vide mox num. 5. & omnino infra lib. 8. tract. 4. cap. 2.
§. 2. num. 6.

Mandans, seu, quod idem est, iubens.

3. Qui homicidium fieri mandavit, secuto effectu,
proprie homicida est, ordinariis poenis, censurisque
subiectus. Sunt autem duo discrimina inter consulentem,
& mandantem.

Alterum: Qui mandatum occidendi ante eius exe-
cutionem expresse, vel tacite revocavit; ab irregulari-
tate, ex Avila part. 7. dis. 6. sect. 2. dub. 4. securus est, dum-
modo revocatio ad notitiam mandatarii pervenerit. At
verò, qui consilio pravo dato, quod, v. g. turpe sit vin-
dictam non sumere; aliquem ad inferendam necem
permovet, licet postea revocavit; tamen irregularita-
tem ex eodem Avila ibid. incurrit, si persuasus conce-
pit semel propositum nihilominus executus fuit.
Ratio utriusque est, quia si semel Petrum persuasisti,
seu illi consilium dedisti, ut occideret; & deinde illum
dissuadere coneris, non tamen ille dissuadetur, sed occi-
dat: in vim occidet tui consilij, quod firmiter animo
infectus: ergo homicida eris, & irregularis. At si solùm
mandasti, cum tota ratio mandati consistat in autori-
tate mandatis, mandato revocato, nihil tui remanet in
mandato: quare si is adhuc occidat, ex se occidet,
non ex tua autoritate; & consequenter tu nec homi-
cida eris, nec irregularis. Nam propterea, si forte consi-
lium prædictum non fuisset in alia ratione supradatum,
nisi in autoritate consulentis; æquiparatur mandato;
& eo revocato, si adhuc fieret occisio: tunc, qui sic mo-
vit ad necem, sed revocavit, non esset homicida, nec irre-
gularis. Quid si quis erravit in exequendo mandato? De
hoc vide supra §. 3. n. 5.

4. Hactenus ex Avila, ceterum propositus p. 3. §. 5.
dub. 8. n. 63. & 64. (& probabile putat, Less. lib. 2. cap. 1.
d. 3. num. 18. lege Dian. part. 3. tract. 5. resol. 83. & part. 4.
tr. 2. res. 14.) prædictum discrimen non agnoscit, docet
que tum mandantem, tum consulentem, v. g. abortum
animatum, vel mortem inimici, non esse reos homicidij,
nec irregularitatis, si ij revocaverunt mandatum, & consi-
lium: quia pari modo, revocato consilio, ac revocato
mandato; si sequatur homicidium, non imputabitur
consulenti. Neutrum ex his sententiis audeo appellare
improbabilem.

5. Alterum: Si tu alicui mandas, ut is hominem oc-
cidat, ille mandatum excipiat, tuoque nomine exe-
quatur; irregularis eris, licet mandatarius iam ante

concepto occidendi proposito, quamvis tu non man-
des, nihilominus hominem occidisset. Si autem alicui
fisti homicidium, sed consilium tuum nihil ad effectum
contulit, quia per se ipsum ad occidendum plane de-
minatus, nihil omnino in proposito suo per se confirmas-
tus fuerat: homicidium non commisisti, & sic ab irregu-
laritate infensus eris. Ratio utriusque est, quia manda-
tum fit in gratiam mandantis, consilium autem datur in
gratiam recipientis; ex quo sequitur, in quatuor ut si frater
Petro, ut is occisionem faciat, qui Petrus tale propositum
firmiter conceperat; sequitur, in quatuor ut tu nihil efficias.
efficit enim ille ex suo firmo proposito: At verò si tu
idem mandes, isque mandatum exequatur, sequitur ut
iam tuo nomine homicidium fiat, tibi que ut causæ re-
scribatur.

6. Denique nota: si affirmanti tuâ gratiâ se homi-
nem necaturum, credas id ab ipso futurum esse, & non
contradias, nec impedias, cum possis; conferi te tacite
consentire, & mandare.

Eademque ratio est, si te rixante, v. g. cum Ioanne
amici tui forte supervenient; & à te non prohibeas
repulsi (addo, cum possis) Ioannem in tuam gratiam
occidant; Quare in utroque casu irregularis fies: recede
quæ dixi supra §. 13. n. 8.

Ratum habens.

7. Qui suo nomine necem patrata, postea ratum
habet, ad damnum restitutionem minime tenetur.
Ita Mol. Less. Vasquez de Lug. tom. 1. de Inst. disp. 13.
sect. 2. §. 1. num. 32. nec irregularis fit. Ita Vasquez; Tu-
rianus, Hurtad. Tuar. Coninch. alique, quos citat Less.
turque de Lugo loc. cit. num. 34. contra Molin. Sylu. No-
varum, aliosque. Ratio est, quia irregularitas infligitur
ei, qui aliquo tandem modo, est causa homicidij, &
rursus, obligatio restitutionis consequitur tanquam ef-
fectus ad factum homicidium, seu ad damnum illatum.
Sed quia, per ratificationem homicidij, vel damni ante
à te commissi, nemo efficitur illo modo causa, cum
ad præteritum non sit potentia: ergo, &c. Neque dico
rati habitationem retrahi, & mandato comparari
Regulæ Iuris in 6. & de facto excommunicationem con-
trahi ab eo, qui percussorem Clerici nomine suo for-
titer ratificat: ergo etiam in casu nostro. Ne id dicas, in-
quam; nego enim consequentiam: & ratio regationis
est, quia rati habitationem retrahi est per fictionem Iu-
ris, & eius dispositionem; ut de facto Ius cap. cum
de sententia excom. in 6. disposuit in dicta percussione
Clerici, quæ certe dispositio non est in irregularitatem,
nec in obligationem restitutionis.

8. Porro; si quis homicidium, vel damnum non suo
potestate patratum possit approbet, non censetur rati-
ficare, atque adeo nec censuram aliquam contrahere,
multò minus restitutionis obligationem; quia nemo rati-
ficare potest; quod suo nomine gestum non est cap. cum
quis de sententia excom. in 6. de natura ratificationis ve-
de multa rectè explicata à Bordonio, viro certè docto, &
erudito tom. 3. contr. 3. 2. num. 1. & deinceps, ubi itum mul-
ta de ratificatione professionis.

Non prohibens.

9. De hoc dictum est satis paulò ante cap. 3. §. 1.
à numero 10. & multa dicuntur libro 9. citato. tract. 4.
cap. 2. §. 6.

FINIS LIBRI SEXTI.

Laus Deo, Beatissima Virgini, ac Beato Aloysio.